

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Nepilna laika studijas

Pirmā līmeņa profesionālā studiju programma

Pirmsskolas izglītības skolotājs

3.kurss

ELĪNA ZIEMELE

**2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšana rotālās un
sadzīves situācijās**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Asoc. prof.

Akadēmiskais amats

Dr.paed.

Zinātniskais/
Akadēmiskais grāds

Agrita Tauriņa

Vārds, uzvārds

Paraksts

MADONA 2019

Anotācija

Kvalifikācijas darba autore: Elīna Ziemele

Kvalifikācijas darba nosaukums: 2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšana rotaļās un sadzīves situācijās.

Kvalifikācijas darba mērķis: izpētīt 2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanas iespējas spēlēs, rotaļās un sadzīves situācijās.

Tika izvirzīti sekojoši uzdevumi:

1. Analizēt teorētiskās atziņas par 2-3 gadus vecu bērnu attīstības likumsakarībām, valodas apguvi un vārdu krājuma bagātināšanas iespējas iepazītiem tematiem un sadzīves situācijās, uzdodot atbilstīgi tematam daudzveidīgus jautājumus.
2. Veikt aptauju vecākiem par bērnu vārdu krājumu.
3. Veikt novērtēšanu rotaļās un sadzīves situācijās.
4. Izdarīt secinājumus un sniegt rekomendācijas par 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanai.

Kvalifikācijas darbs sastāv no divām daļām – teorētiskās un empīriskās. Kvalifikācijas darba mērķa sasniegšanai izmantotas pētījuma metodes:

- 1) Teorētiskajā daļā – pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras analīze.
- 2) Empīriskajā daļā - anketēšana, pedagoģiskais novērojums, individuālas sarunas, pedagoģiskā situāciju analīze.

Teorētiskajā daļā tiek aplūkotas pedagogu un psihologu atziņas par bērnu runas attīstību un bērnu valodas apguvi agrīnā vecumposmā. Tiek analizēti dažādu autoru uzskati par vecāku lomu bērnu vārdu krājuma paplašināšanā. Literatūras analīzē tiek atspoguļotas pedagoģiskās metodes valodas attīstības veicināšanai.

Empīriskajā daļā autore veica pētījumu, novērtējot valodas bagātināšanas iespējas pedagoģiskajā procesā 2-3 gadu veciem bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Kvalifikācijas darba apjoms: kopā ar pielikumiem 63 lappuses, tajā ietverti 18 attēli, 1 tabula, 6 pielikumi, izmantoti 45 literatūras avoti.

Kvalifikācijas darbs sastāv no ievada, divām daļām, secinājumiem, priekšlikumiem un izmantotās literatūras saraksta.

Atslēgas vārdi : valoda, vārdu krājums, rotaļa, pedagoģiskais process, agrīnais vecumposms.

Annotation

Author of the qualification: Elīna Ziemele

Title of qualification: Improving the vocabulary of 2 to 3 years old children using games and household situations
The purpose of the qualification work: explore ways of improving vocabulary of children aged 2 to 3 year-old in games, plays and household situations. The following tasks were identified:

1. Analyse theoretical knowledge of the developmental relationships of children 2-3 years old, language learning and the possibilities of improving the vocabulary for recognised topics and municipal situations, with a wide variety of topics.
2. Conduct a survey of parents on children's vocabulary.
3. Perform evaluation in games and household situations.
4. Draw conclusions and make recommendations for improvement of the 2-3-year old child's name stock.

The qualification work consists of two parts, theoretical and empirical. Study methods used to achieve the purpose of the qualification work:

- 1) In the theoretical part - an analysis of pedagogical and psychological literature.
- 2) In the empirical part - anketization, pedagogical observation, individual negotiation, pedagogical analysis of situations.

The theoretical part deals with the learning of teachers and psychologists about children's development and the development of children's language at an early age. The views of different authors on the role of parents in expanding the children's language stock are analyzed. The literature analysis reflects pedagogical methods for promoting language development.

In the empirical part, the author carried out a study assessing the possibilities of language improvement in the pedagogical process for children 2-3 years old in the pre-primary education institution.

Scope of qualification: 63 pages with attachments, containing 18 images, 1 table, 6 attachments, 45 sources of literature.

The qualification work consists of an input, two parts, conclusions, proposals and a list of authorities used. Key words: language, vocabulary, play, pedagogical process, early age.

Saturs

Ievads.....	5
1. 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma attīstības teorētiskais apskats	7
1.1. Attīstības posma raksturojums	7
1.1.1. Valodas apguves rakturojums 2-3 gadu vecumā	7
1.1.2. Vecāku un bērnu sadarbības nozīme agrā bērnībā	11
1.2. Rotaļas un sadzīves situācijas – bērnu vārdu krājuma bagātināšanas līdzeklis	14
2. Empīriskais pētījums par 2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma sekmēšanu	19
2.1. Pētījuma organizēšana un norise	19
2.2. Vecāku aptaujas rezultātu izvērtējums bērna vārdu krājuma noteikšanai	22
2.2.1. Vecāku aptaujas rezultātu analīze.....	22
2.2.2. Neliela vārdu krājuma gadījumu analīze.....	25
2.3. Rotaļas un sadzīves situācijas bērnu vārdu krājuma izzināšanai un pilnveidei	30
2.3.1. Novērojumu rezultātu analīze.....	30
2.3.2. Pedagoģiskais darba izvērtējums vārdu krājuma attīstības sekmēšanai.....	33
2.3.3. Bērnu vārdu krājuma izvērtējums pētījuma noslēguma posmā.....	37
Secinājumi.....	42
Priekšlikumi.....	43
Literatūras un citu avotu saraksts.....	44
Pielikumi	47

Ievads

Ikvienas personības attīstības sākumi ir meklējami bērnībā. Par agrīno bērnību tiek saukta bērna attīstība no viena līdz trīs gadu vecumam. Tad veidojas attieksme pret sevi, citiem cilvēkiem, notiek personības identificēšanās. Bērnā 2-3 gadu vecumā ir interese par visu. Bērns, sākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, pilnveido un tālāk attīsta prasmes, kas jau apgūtas. Skolotājas uzdevums ir sekmīgi organizēt pedagoģisko procesu, novērtēt bērna sasniegto, pielietot pedagoģiskās audzināšanas metodes atbilstoši bērna vecumam, lai bērns rastu atbildes uz saviem jautājumiem. G.Svence izsaka viedokli par bērna attīstību šajā vecuma posmā: “Viņš visu grib zināt, visu grib pataustīt, ieraudzīt, saklausīt – tas ir *kāpēcīšu* vecums. Taču 2 gadu vecumā bērnu pasīvais vārdu krājums ir lielāks nekā aktīvais – tas ir 3 reizes lielāks nekā aktīvais. Sākumā, mācoties runāt, bērns vienkārši rāda ar roku uz lietu, kas viņu interesē, un gaida, ka pieaugušais to nosauks. Bērni sākumā labāk reaģē nevis uz vārdu nozīmi, bet uz situāciju, ar kuru vārds saistījies vai patreiz saistās. Vārdu bērns uztver kopā ar žestiem, mīmiku, pantomīmu, balss intonāciju” (Svence, 1999, 63). Runas attīstība ir cieši saistīta ar saskarsmi. Reizē ar bērna valodu attīstās jēdzieni un uztvere par apkārtējo pasauli. Rotaļās un dažādās sadzīves situācijās bagātinās bērna vārdu krājums.

Mūsdienās situācija ģimenēs ir daudzveidīga. Ir ģimenes, kurās bērniem tiek nodrošināta kvalitatīva aprūpe, no bērna pirmajām dzīves dienām ar viņiem runā, rotaļājas, dzied. Taču ir ģimenes, kur bērns ir kā apgrūtinājums, un pozitīvas attieksmes pietrūkst. Bez viedierīcēm mūsdienās neiztiek gandrīz neviens pieaugušais, un tās piesaista arī bērna uzmanību. Bērns vēro, ka mamma un citi pieaugušie tās lieto, un viņš atdarina redzēto. Telefons piesaista bērna uzmanību, un darbošanās ar to bērnu interesē. Pieaugušie, dažkārt, nevelta pietiekami daudz laika sarunām un cita veida komunikācijai ar bērnu. Līdz ar to, netiek sekmēta bērna runas attīstība. Arī līdzīgos apstākļos augušie bērni valodu ne vienmēr apgūst vienādi un, ierodoties bērnudārzā, bērniem ir dažāda pieredze un spēja komunicēt. Ir gadījumi, kad nepieciešama speciālistu palīdzība. Lai bērnu vārdu krājums bagātinātos, pedagogam ir jābūt jūtīgam un spējīgam reaģēt ar uzslavu uz jebkuru bērna centieni apgūt jaunus vārdus. Kvalitatīva attieksme ir pamats valodas apguvei. Bērniem, sākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, ir dažāds vārdu krājums, tāpēc liela nozīme ir vecāku un pedagogu sadarbībai bērnu valodas attīstības sekmēšanai. Vārdu krājuma bagātināšanās notiek ikdienas sakarsmē, sarunājoties, risinot ikdienas situācijas, piemēram, gērbjoties, ejot pastaigās, pusdienojot u.c. Bērniem ar nepietiekamu vārdu krājumu, katram

bērnam nepieciešama individuāla pieeja, pielietojot praktiskas rotaļu situācijas, kā arī sarunas par noteiktiem tematiem vārdu apguves veicināšanai.

Tematu par 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanu rotaļās un sadzīves situācijās autore izvēlas tāpēc, ka ikdienas darbs ir tieši saistīts ar šī vecuma bērnu audzināšanu un interesi rast atbildes uz daudziem jautājumiem saistībā ar bērnu valodas attīstību un vārdu krājuma bagātināšanu.

Pētījuma objekts: rotaļas un sadzīves situācijas pedagoģiskajā procesā vārdu krājuma sekmēšanas aspektā.

Pētījuma priekšmets: 2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājums.

Pētījuma mērķis: izpētīt 2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanas iespējas spēlēs, rotaļās un sadzīves situācijās.

Pētījuma hipotēze: bērna vārdu krājums tiek bagātināts, ja pedagogs interešu centros sekmē ikdienas sarunu īstenošanu un rotaļu darbības par bērna pieredzē mazāk pazīstamiem tematiem.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētiskās atziņas par 2-3 gadus vecu bērnu attīstības likumsakarībām, valodas apguvi un vārdu krājuma bagātināšanas iespējas iepazītiem tematiem un sadzīves situācijās, uzdodot atbilstīgi tematam daudzveidīgus jautājumus.
2. Veikt aptauju vecākiem par bērnu vārdu krājumu.
3. Novērtēt bērnu vārdu krājumu rotaļās un sadzīves situācijās.
4. Izdarīt secinājumus un sniegt rekomendācijas par 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanai.

Pētījuma metodes:

Teorētiskā pētīšanas metode:

- literatūras analīze.

Empīriskās pētīšanas metodes:

- anketēšana;
- pedagoģiskā novērošana;
- individuālas sarunas ar bērniem;
- pedagoģisko situāciju analīze.

Datu statistiskai apstrādei izmantota programma Microsoft Exel.

Pētījuma bāze : Pirmsskolas izglītības iestāde "x", 11 bērni, 11 bērnu vecāki

1. 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma attīstības teorētiskais apskats

1.1. Attīstības posma raksturojums

1.1.1. Valodas apguves raksturojums 2-3 gadu vecumā

Lai izprastu agrīnā vecumposma attīstības īpatnības, tiek aplūkotas dažādu autoru atziņas. Pedagogu viedoklis par bērnu izglītību pirmsskolā ir vienots, ka pirmsskolas izglītībai ir savas specifiskas īpatnības. Tās saistās ar maza bērna sensitīviem attīstības periodiem, skatījumu uz bērnu veselumā, audzināšanas un attīstības mijiedarbību, ģimenes noteicošo loma bērna attīstībā. Bērībā rotaļa ir galvenā bērna pašizpaušmes, pašattīstības, pašdarbības forma, kā arī netiešs mācīšanās līdzeklis. Tai ir līdzība ar mākslu. (Dzintere, 2000). A.Špona un J.Jermolajeva raksturo bērniņu sekojoši: “Bērībā ir liela vērtība cilvēka dzīvē. Bērībā ir prieka, bezrūpības un rotaļu laiks” (Špona, Jermolajeva,...,2015,8). Savukārt, I.Stangaine savā promocijas darbā uzsver, ka “Bērībā ir svarīgs posms cilvēka dzīvē, tas ir pamats visai turpmākajai dzīvei. Tādēļ svarīgi ir izprast bērniņu, tās vērtības” (Stangaine, 2014, 33). Dzīves pieredze bērībā tiek apgūta rotaļājoties. Bērns pārbauda savas spējas un apgūst arvien jaunas iemaņas. Rotaļa saistās ar saskarsmi un valodu. Bērnam pieaugot, ar katru nākošo vecuma posmu vārdu krājums bagātinās. Termins “*valoda*” ir skaidrojams kā “zīmju sistēma, ko lieto, lai sazinātos, izteiktu domas, fiksētu informāciju; izglītības sistēmā – zināšanu sniegšanas un apgūšanas līdzeklis” (Pedagoģijas terminus skaidrojošā vārdnīca, 2000, 184). Par to, ka valodai, bez nosaucošās un emocionālās funkcijas, ir arī saziņas līdzekļa funkcija, S.Kļaviņas viedokli aplūko D.Dzintere, I.Stangaine, D.Augstkalne, kurš ir sekojošs - tā ir “līdzeklis viņa domāšanai, pašizpaušmei, pasaules un cilvēces redzējumam, izpratnei un atspoguļojumam, tā ir arī saziņas līdzeklis, informācijas ieguves līdzeklis, kultūras veidošanas, iemiesošanas un apgūšanas līdzeklis” (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 8). Savukārt Ļ.Vigotskis atspoguļo Ž.Piažē viedokli, ka, pēc viņa teorijas, bērniem agrīnā vecumposmā raksturīgs domāšanas egocentrisms. Tas nozīmē, ka pirmām kārtām bērns runā pats ar sevi, negaida atbildi, un sarunas ir maz socializētas. Bērna runa ietver žestus, kustību, mīmiku, kas var aizstāt vārdus.(Vigotskis, 2002). Autors savā grāmatā analizē arī V.Šterna teoriju, kas vēsta, ka bērns agrīnā vecumā attīstās, atklājot, ka runai ir jēga un bērns atklāj valodu. Par domāšanu un runas attīstību aplūkosim Ļ.Vigotska viedokli: “Attiecības starp domāšanu un runu attīstības procesā mainās gan kvantitatīvi gan kvalitatīvi. Citiem vārdiem sakot, runas un domāšanas attīstība nenoris paralēli, turklāt tā ir nevienmērīga. Šīs attīstības līknes daudzas reizes sastopas, izšķiras un krustojas, bet atsevišķos periodos pat saplūst, pēc tam atkal sazarojas” (Vigotskis, 2002).

Lai sekmētu 2-3 gadu vecu bērnu valodas apguvi un bagātinātu vārdu krājumu, svarīgi zināt, ka šajā vecumā ar bērnu jārunā lēni, pilniem teikumiem. Ir nepieciešama pacietība un ieklausīšanās tajā kāda problēma satrauc bērnu, un, ko viņš grib pateikt. Pat tad, ja bērns ir “aizdomājies”, kas 2-3 gadīgiem bērniem ir raksturīgi, pieaugušajam ir jābūt pacietīgam un jāpagaida, līdz viņš izsaka savu domu līdz galam. Tikai tad, ja bērns jutīs, ka viņš patiesi ir sadzirdēts, veidosies laba komunikācija ar bērnu, tā veicinās bērna vispārējo attīstību, tajā skaitā valodas bagātināšanos. Par bērna tieksmi klausīties un runāt var apskatīt H.Helmingas viedokli: “tāpat kā gandrīz viss pārējais, bērnam jāapgūst arī valoda, tā nav iedzimta, taču bērnam jau no paša sākuma piemīt tieksme klausīties un runāt. Valodas instrumentus viņš izveidojis vēl pirms dzimšanas, taču pati runāšana attīstās pakāpeniski” (Helminga, 2006, 86). 2 gadu vecumā bērnam jau ir zināma pieredze un runas prasme. Savukārt, G.Svence uzskata, ka bērns iemācās runāt ātri- “Runu bērni apgūst apbrīnojami ātri, īpaši pēc tam, kad viņi ir sākuši izrunāt pirmos vārdus. 2,5 gadu laikā bērna runa attīstās no pašiem primitīvākajiem izteicieniem līdz prasmei apzināti izteikt noformulētu domu ātrā tempā un gramatiski pareizos teikumos” (Svence, 1999, 62-63).

“Ceļvedī pedagogiem un vecākiem bērnu psiholoģijā” V.Romenkova atsaucas uz Ļ.Vigotska viedokli, “ka bērns runu var apgūt tikai ar pieaugušā palīdzību” (Romenkova, 2008, 9). Viņš ir pētījis, kādā vecumā bērnam vislabāk mācīt dažādas prasmes, tajā skaitā – runāt. G.Svences grāmatā varam aplūkot Ļ.Vigotska viedokli, ka “katram vecumam ir noteikts mācāmības līmenis, kas atbilst tieši šim vecumam, tas nozīmē, ka tikai noteiktos vecumos var likt apgūt bērniem noteiktas dabības un priekšmetus. Piemēram, 4 mēnešus vecu bērnu nevar iemācīt runāt, 2 gadus vecu bērnu- rakstīt. Tātad, var noteikt konkrētas mācību jomas zemāko un augstāko robežu. Situācija mācīšanai ir nelabvēlīga, ja bērnam pārāk agri sāk ko mācīt. Tikpat nelabvēlīga tā ir tad, ja bērnam sāk kādu konkrētu lietu mācīt pārāk vēlu. Piemēram, 3 gadu vecs bērns sliktāk apgūstot valodu nekā tad, ja to sāk mācīt 1,5 gadu vecumā” (Svence, 1999, 31). V.Romenkova aplūko arī vācu zinātnieka V.Šterna viedokli, kurš “uzskatīja, ka pusotra gada vecumā bērns atklāj runas simbolisko funkciju, t. i., viņš sāk saprast, ka katram priekšmetam ir savs nosaukums. No šī brīža bērns izrāda aktīvu iniciatīvu vārdu krājuma paplašināšanai. Parādās jautājums “Kas tas ir?”. Zinātnieks uzskatīja, ka tie ir pirmie bērna lingvistiskie atklājumi” (Romenkova, 2008, 9). No iepriekš citētā, var secināt - kaut gan abu minēto zinātnieku uzskati par valodas attīstību agrīnā vecumā atšķiras, abi ir vienisprātis par to, ka šis periods ir nozīmīgs valodas attīstībai un vārdu krājuma bagātināšanai. Jēdziens *valoda* ir cieši saistīts ar jēdzienu *vārdu krājums*. “Kādas valodas vārdu kopumu, ko cilvēks atpazīst, saprot un lieto runā vai rakstos, sauc par *vārdu krājumu*. Par

vārdu krājumu parasti runā saistījumā ar atsevišķu personu, literārā darba autoru, zinātnes nozari u.tml.” (Pedagoģijas terminus skaidrojošā vārdnīca, 2000, 185). G.Svences viedoklis par vārdu krājumu bērniem ir, ka “pēc divu gadu vecuma bērns jau zina 300 vārdus, trīs gadu vecumā-1500 vārdu” (Svence, 1999, 64). Par to, cik lielu vārdu krājumu lieto bērni 2-3 gadu vecumā, aplūkosim vēl citus viedokļus. Līdzīgu domu pauž profesors A.V.Petrovskis (Петровский.А.В.), kurš uzskata, ka agrīnais bērna vecums ir periods, kad formējas aktīvā bērna runa. Otrā gada beigās bērns lieto līdz 300 vārdus, bet trešā gada beigās – līdz 1500 vārdu. Aktīvā runas formēšanās šajā vecumā ir pamats bērna psihiskajai attīstībai (Петровский, 1979). Varam apskatīt arī H.Helmingas viedokli: “2,5 gadu vecumā bērna vārdu krājums atkarībā no vides aptver 200 līdz 300 vārdus” (Helminga, 2006, 87). Salīdzinot dažādu autoru sniegto informāciju, var secināt, ka rezultāti par apgūto vārdu skaitu šajā vecumā ir līdzīgi. Atšķirības var rasties tāpēc, ka ne visi bērni attiecīgajā vecumā ir apguvuši vienādu vārdu skaitu, jo katrs bērns ir individuāls, visiem nevar uzstādīt vienādas prasības un gaidīt vienādu rezultātu. “Pat vienā ģimenē bērni var būt ļoti dažādi. Parasti meitenītes sāk runāt agrāk un skaidrāk. Arī īpašā bērnu valodiņa meitenēm nav tik raksturīga. Tā, piemēram, māsiņa 3 gadu vecumā paziņo, ka māmiņa nopirkusi *sintomicīna* ziedi, bet brālītis tajā pašā vecumā ēd *mipikūkas* un pēc ievārījuma iet uz *kabraku*” (Hadaņonoka I., Hadaņonoka L., Staļģe, Merirande, 1999, 7).

Par to, kā notiek vārdu apguve, aplūkosim valodnieces V.Rūķes- Draviņas viedokli. Viņa, pievēršoties bērnu valodas pētniecībai, valodas izveidei un pārmaiņu procesiem atsevišķa cilvēka dzīvē, skaidro, ka 2-3 gadu vecumā, bērnam kļūstot arvien patstāvīgākam, veidojas valoda, pieredze par skaņām un to veidošanu. Saziņas procesā iesaistās verbālie izteiksmes līdzekļi un neverbālie - tas nozīmē, ka bērns vārda vietā vai kopā ar vārdisko izteiksmi pielieto žestu” (Rūķe-Draviņa, 1982). Valodniece uzskata, ka “mūža pirmie četri gadi ir visnozīmīgākais posms cilvēka valodas attīstībā, jo tad veidojas indivīda pirmā valoda un priekšstats par valodas sistēmu vispār. Tas ir vienreizējs un neatkārtojams process. Reizē ar bērna pirmo valodu attīstījušies un nostiprinājušies arī daudzi jēdzieni un uztvere par apkārtējo pasauli vispār” (Rūķe-Draviņa, 1982, 9). 2-3 gadu vecumā bērni labprāt klausās pasakas, dzejoļus, stāstiņus, un atkārto pieaugušā teikto. Tādā veidā paplašinās bērna vārdu krājums, veidojoties saskarsmei ar mūsu literāro valodu un pamostas interese par iespiesto un rakstīto tekstu. Pēc paraugiem bērns sāk zīmēt burtus un ciparus, kas reizēm tiek rakstīti spoguļa attēlā (Rūķe-Draviņa, 1982).

Cits viedoklis ir A.I.Maksakovam (Максаков А. И.), kurš pauž uzskatu, ka šajā vecumā bērna runa nav automātiska vārdu atkārtošana, bet bērns arvien vairāk izprot vārdu nozīmi–

Daudzu priekšmetu nosaukumus bērns labi zina (ātri atrod vajadzīgo starp vienādas nozīmes priekšmetiem), tie ir viņa pasīvajā vārdnīcā, bet aktīvajā runā ne vienmēr viņš tos lieto. Arvien biežāk bērns vairs nelieto vienkāršotos apzīmējumus, piemēram, tagad lieto vārdu *suns* iepriekš lietotā *vau-vau* vietā. Nereti bērns pats izdomā vārdus - tas norāda, ka viņš sāk apzināties vārda skanisko nozīmi (Makcakov, 1988) .

Paplašinoties vārdu krājumam, valodā parādās pirmie teikumi. 2-3 gadu vecumā “pēc satura pirmajā vietā ir izsaukamie teikumi, kā gribas un jūtu izpausme; bet sastopami arī teikumi par tagadni un pagātne un jautājumi: bērns jautā pēc lietu nosaukumiem, pēc vietas (kur cepure?), uzdod arī pārliecināšanās jautājumus (to var ēst?)...Tad uzņāk lielā vaicāšanas kāre: bērns vaicā pēc laika (kad?) un iemesla (kapēc?)” (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 8). Jāatzīmē, ka 2-3 gadu vecumā bērns vēl neuztver laiku būtību - vai tā ir tagadne, pagātne vai nākotne. Bērns piedalās sarunā, bet, teikumu veidojot, laiki tiek sajaukti. Piemēram, bērns var teikt: *Mēs rīt bijām ciemos*. Valodas lietojumā parādās *ES*. Vārda *ES* sākotnējais lietojuma laiks aprakstīts praktizējošas vācu izglītības speciālistes K. Kutikas (K.Kutik) grāmatā. Divu līdz trīs gadu vecumā bērns atklāj vārdu *ES*. Viņš vairs nesaka *Pēteris grib maizi!*, bet *Pēteris-es gribu maizi!* Vai arī *ES gribu!* Un tāpat dabiski seko arī *ES negribu!* (Kutik, 2007).

Lai kādus vārdus vai teikumus bērns izmanto, 2-3 gadu vecumā viņam ir daudz nezināmu lietu un nepieciešamība sazināties. Par to, cik svarīgi radīt pozitīvu gaisotni saskarsmē ar bērnu, varam aplūkot H.Helmingas atsauci uz M. Montesori viedokli – “Gan bērnu mājā, gan skolā, pateicoties sagatavotajai videi un brīvajam darbam, starp bērniem un audzinātāju veidojas nepiespiesta saskarsme, kā rezultātā katru dienu rodas dabiska iespēja parunāties”(Helminga, 2006, 87). Savukārt, par domāšanas un valodas kopsakarību, V.Golubina “Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmatā” pauž Ļ. Vigotska viedokli par domāšanas un runas attīstības saistību, par to, ka runas un domāšanas attīstība nenoris paralēli, turklāt tā ir nevienmērīga (Golubina, 2007). Arī pedagogijas maģistre un logopēde I.Miltiņa aplūko Ļ. Vigotska viedokli par bērna runas attīstību pēc viena gada sasniegšanas- “svarīgākais, kas liecina par jaunu pakāpienu bērna runas apguvē, ir divu - domāšanas un runas - attīstības līniju krustojšanās un to sakrīšana otrajā dzīves gadā. Veidojas tikai cilvēkam raksturīga uzvedības forma, šajā laikā tas ir nozīmīgākais notikums bērna psihiskajā attīstībā. Tā būtība izpaužas mazā atklājumā, ka katram priekšmetam ir savs nosaukums. Bērns neskaidri sāk apzināties valodas lielo nozīmi, un viņā rodas vēme to apgūt. Sākot ar šo brīdi, runa kļūst intelektuāla un domāšana kļūst par vārdisko domāšanu” (Miltiņa, 2005, 36).

Tā kā bērna psihiskā attīstība noris pakāpeniski, katrs jaunais periods attīstās uz iepriekš gūto pieredzi. Pēc R.Vuorinena un E.Tūnalas domām, ir tā saucamie *uzņēmīguma* un *kritiskie* periodi. Tas nozīmē, ka, pirmajā gadījumā bērns ir uzņēmīgs pret ietekmi, bet otrajā - viņam obligāti jāsaņem zināmi stimuli, lai noteikta funkcija attīstītos. Uzņēmīguma periods ir saistīts ar smadzeņu darbību un fizisko veselību, bet kritiskais periods valodas apguvē ir pēc 1,5 gadu vecuma. Pēc somu psihologu domām "Jebkurā gadījumā - trūkstot stimuliem, bērns zināmā mērā zaudē valodas apguves spēju" (Vuorinens, Tūnala, 1999, 21 - 22).

Tiek secināts, ka bērnam domāšana un runāšana ir vienkopus. Bērns darbojas, domā - meklē risinājumu un izsakās. Tāpat kā bērnu attīstības līmenis, ko ietekmē dažādi faktori, ir dažāds, atšķiras arī valodas prasme un vārdu krājums 2-3 gadu vecumā. Vecāku un pedagogu uzdevums ir savlaicīgi pamanīt to, vai bērnam nav nepieciešama speciālista palīdzība runas traucējumu novēršanai. Šajā vecumā, to pamanot, būtu nekavējoties bērnam jāsniedz logopēda vai atsevišķos gadījumos psihologa palīdzība. Kā Latvijas radio intervijā norāda Izglītības un zinātnes ministrijas izglītības departamenta direktore L.Buceniece, risinot šīs problēmas pirmsskolas izglītības iestādē, bērni tiktu pilnvērtīgāk sagatavoti skolas gaitām. Patreiz ne visur Latvijā ir iespēja saņemt logopēda un psihologa palīdzību pirmsskolas izglītības iestāžu bērniem, bet palīdzība būtu jānodrošina visās pirmsskolas izglītības iestādēs (Buceniece, 2019).

Autores secinājums ir sekojošs- pārzinot bērna vecumposma attīstības likumsakarības, pirmsskolas izglītības iestādē pedagogs novērtē situāciju un rada vidi un apstākļus, organizējot bērnu vecumam atbilstošas nodarbes, lai sekmētos bērnu vārdu krājuma bagātināšanās.

1.1.2. Vecāku un bērnu sadarbības nozīme agrā bērnībā

Bērna pirmos pateiktos vārdus vecāki gaida tikpat nepacietīgi kā pirmos soliņus. Par to, kādā vecumā bērnam jāsāk runāt, viedokļi atšķiras. Dažs pusotrgadnieks jau runā teikumos, kamēr citi bērni vēl trīs gadu vecumā runā tikai dažus vārdus. Atšķirīgai runas attīstībai ir dažādi iemesli. Viens no tiem ir vecāku attieksme pret jaunās dzīvības ienākšanu ģimenē - cik bērns ir gaidīts. Valodas attīstību 2-3 gadu vecumā nosaka tas, kā bērns ir attīstījies un, kāda ir bijusi vecāku un bērna sadarbība līdz 2 gadiem. Darbā ar bērniem autore ir novērojusi, ja bērns, piemēram, vēl 2 gadu vecumā nav atradināts no knupja vai pirksta sūkāšanas, tas iespaido bērna valodas apguvi. Par pirmo saskarsmi ar citiem cilvēkiem, varam aplūkot latviešu valodas skolotājas I. Alekses viedokli: "Runātprasmi mēs apgūstam dzīves sākumā. Ar pirmo kliedzienu ienākot pasaulē, mazulis jau vēstī par stāvokli un vajadzībām. Kad viņa acis, ausis, nāsis un pirksti atdarās apkārtnes

uztverei, viņš sastop kādu bezgala tuvu būtni, ko līdz šim jau labi pazinis, būdams ar to kopā kādā citā veidā. Māmiņa visu saprot. Bērns dzird viņas maigo balsi, skaņu plūsmas melodiju un ritmu, vēlāk izšķir tajā atsevišķus vārdus. Viņš vingrina lūpas un mēlīti, atdarina skaņas, vārdus, pamazām uztver to nozīmi. Vārdi savienojas teikumos, viņš spēj saprasties ne tikai ar māmiņu, bet arī ar citiem tuviniekiem” (Alekse, 2003, 5). Līdzīgu viedokli pauž H.Helminga skaidrojot, cik svarīgi pirmos dzīves gadus bērnam pavadīt mājās to cilvēku aprūpē, kas viņus mīl. “Bērnam vajadzētu maksimāli daudz kontaktēties ar viņa māti” (Helminga, 2006, 87).

Vārdu krājuma bagātināšanai nozīmīgas ir vecāku sarunas ar bērnu. Bērnam rodas arvien vairāk jautājumu, uz kuriem viņš gaida atbildes. Logopēde S.Vorda *Baby Talk programmā* uzsver sarunu nozīmi bērna valodas attīstībā: “Izmantojiet daudz jaunu vārdu. Nebaidieties šādi paplašināt bērna vārdu krājumu. Kamēr vien jūs sekosiet, kam bērns pievērsis uzmanību, viņš jaunus vārdiņus apgūs neticami viegli” (Vorda, 2017, 279). Savukārt, Irbe un S.Lindenberga norāda uz to, ka “līdz divu gadu vecumam vārdu krājums ir veidojies no tuvākā apkārtnē iepazītā – cilvēkiem, rotaļlietām, sadzīves priekšmetiem, dabas objektiem, dzīvniekiem. Bērna leksikā ir ikdienā lietojami darbības vārdi (dzert, ēst, gulēt), īpašības vārdi (liels, mazs, auksts, silts). Laiks, kas pavadīts sazinoties un sarunājoties, ir ļoti nozīmīgs gan bērnam, gan vecākiem. Bieži vien šādi saskarsmei pieaugušie atvēl tikai 10 līdz 20 minūtes dienā, kas ir krietni par maz. Jāatceras, ka sarunām bez runas apguves ir arī cita nozīme – tās māca klausīties, un, kā zināms, audzināts bērns ir tāds, kurš prot klausīties!” (Irbe, Lindenberga, 2015, 103). Grāmatas autore uzsver, ka “sarunas ar bērnu nekad nav iespējams uzsākt par agru” (Irbe, Lindenberga, 2015.). Par sarunāšanās nozīmi runas attīstībā R.Fišers grāmatā “Mācīsim bērnam domāt” skaidro, kā pareizi uzdot jautājumus. Autors skaidro, ka, uzdodot jautājumu, bērns nav jāsteidzina sniegt atbildi, jānogaida, lai bērns saprastu, ka ticat, ka viņš sniegs atbildi. Jāizrāda arī atzinība par atbildi un nepieciešamības gadījumā ar papildjautājumu jānoskaidro, ko bērns domājis sniedzot atbildi. Sarunu vajag veicināt un mudināt bērnu domāt, jo bērnam ir nepieciešama jautātāja sapratne, ja nav sniegta saprotama atbilde. R.Fišers atsaucas uz Sv. Augustīna domu – “...un es mācījos nevis no tiem, kuri mācīja, bet no tiem, kuri runāja ar mani” (R.Fišers, 2005, 225). Tātad bērna valodas attīstību veicina sarunas, turklāt, tām vajadzētu atrast piemērotāko laiku. Piemēram, labvēlīgākais laiks varētu būt pirms gulētiešanas vai, mērojot garāku ceļu mašīnā. Ja laiks sarunai nav piemērots, tad vienmēr vajadzētu vismaz uzklaut visu, kas bērnam sakāms. Pieaugušajam jābūt pacietīgam, jo, lūdzot sarunu atlikt uz vēlāku laiku, bērnam veidojas nemiers un sakāmais var aizmirsties (Irbe, Lindenberga, 2015.). “Gan priecīgas, gan sāpīgas ziņas visvieglāk formulēt un pateikt tieši tajā

brīdī, kad cilvēks vēlas tās paust” (Irbe, Lindenberga, 2015, 103). Ar sapratni veidotas sarunas agrīnā vecumā, ne tikai attīstīs bērna valodu, bet stiprinās arī ģimenes saskaņu, kas nav mazsvarīgs nosacījums bērna vispārējā attīstībā.

Varam aplūkot R. Špreuvenberga (Spreeuwenberg R.) viedokli, kurš norāda, ka bērna svarīgākie izziņas procesi notiek pirmskolas gados. Aktīvi iesaistoties agrīnās pirmsskolas izglītības procesā, vecāki var palīdzēt nodrošināt, ka viņu bērnam ir viss nepieciešamais atbalsts, lai pilnībā izmantotu viņu potenciālu (Spreeuwenberg, 2019).

Par valodas vingrinājumiem agrā bērnībā I.Prudņikova raksta sekojoši: “Bērns atdarina un nezina, kāpēc to dara: vārdi iespiežas viņā, sarindojas noteiktā kārtībā, viss notiek bez prātošanas, piespiešanas, bez apzinātas piepūles” (Prudņikova, 2004, 99). Savukārt, divu meitu māmiņa Z.Strautmane uzsver vakarā lasītas vai pašsacerētas pasakas vai dziedātas šūpuļdziesmas nozīmi bērna atmiņas un valodas prasmju stimulēšanā. “Pētījumi liecina, ka bērni, kuru vecāki viņiem daudz lasījuši, sasniedz labākus rezultātus skolā” (Strautmane, 2008, 152). To, kam vajadzētu pievērst uzmanību saskarsmē ar bērniem, skaidro B. Brice: “Bērni mācās, atdarinot pieaugušos, tādēļ, darbojoties ar mazuļiem, nepieciešams skandēt un dziedāt izteiksmīgi, nedaudz palēninātā tempā, cenšoties izrunāt visus vārdus un skaņas” (Brice, 2017, 3).

Aplūkosim R. Fišera viedokli par mātes lomu bērna domāšanas attīstībā, pirms bērns vēl nav piedzimis: “Sievietes, kuras gaida bērnu, vēlēdamās veicināt bērna spēju mācīties, bieži vien sāk runāt ar nedzimušu bērniņu, lasīt viņam priekšā, dziedāt un spēlēt iemīļotas melodijas. Daudzas mātes, kuras tā darījušas, stāsta, ka rezultāts bijis negaidīts un pārsteidzošs! Jau agrīnā vecumā bērns mācās paveikt pašu grūtāko uzdevumu – apgūt valodu” (Fišers, 2005, 9).

Problēmas rodas, bērnam mainot ierasto mājas vidi pret pirmsskolas izglītības iestādi, un te vajadzētu ieklausīties D. Dzinteres viedoklī: “Uzsākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, bērna un vecāku dzīvē notiek lielas pārmaiņas: mazulis nonāk nepazīstamā priekšmetiskā vidē, sastopas ar svešiem cilvēkiem; būtiski izmainās viņa dzīves ritms un prasības. Jaunie apstākļi var izraisīt bailes, nedrošību, pamestības izjūtu. Pirmsskolas izglītības iestādē nonākušie bērni bieži vien nav gatavi komunicēties, ja viņiem nav bijusi pietiekami liela pieredze saskarsmē ar svešiem pieaugušajiem un vienaudžiem. Ne visi mazuļi, kas jaunāki par trim gadiem, ir gatavi mikrovides maiņai” (Dzintere, 2002, 84). No autore pieredzes tiek pausta doma - ja bērns ir jaunajā vidē adaptējies, komunikācija ir droša un veiksmīga.

Vecākiem ir jāizprot bērnu attīstības perioda īpatnības, lai sagatavotu bērnu saskarsmei ar citiem pieaugušajiem un bērniem pirms pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanas. Gatavību

apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi ietekmē tas, cik bērns ir drošs, kāds ir bērna pašapziņas līmenis. Par to jā rūpējas vecākiem, atļaujot bērniem iesaistīties palīdzēšanas darbos mājās. Pēc H. Montgomerijas teorijas palīdzēšanas rotaļām ir nozīmīga loma bērna un pieaugušā saziņas veidošanā un valodas attīstībā. “Nākamais solis bērna pašapziņas attīstībā ir rotaļas, kurās viņš var būt noderīgs. Bērniem ļoti patīk palīdzēt, saliekot traukus mazgājamā mašīnā, uzslaukot grīdu (tas nekas, ja rezultāts nav īpaši izcils) un imitējot pieaugušo darbus, piemēram, gludināšanu, putekļu sūkšanu un ēdiena gatavošanu. Tādējādi bērns sāk apzināties, ka ne tikai sagādā darbu citiem, bet var sniegt savu pienesumu. Tas starp bērnu un pieaugušo rada jaunu saziņas veidu, kurā svarīgākā loma ir valodai. To, ka ģimenē vērtīgi ir visi tās locekļi, pieaugušais var parādīt, pavisam automātiski pateicoties bērnam un novērtējot viņa mēģinājumus palīdzēt. Protams, ātrāk ir visu izdarīt vienam, taču, ļaujot mazajam piedalīties, tu audzini drošu bērnu” (Montgomerija, 2019, 76).

Apkopotie valodnieku, logopēdu un psihologu pētījumi liecina, ka bērna attīstību, īpaši valodas apguvi 2-3 gadu vecumā, lielā mērā ietekmē periods vēl pirms bērna dzimšanas, kā arī vecāku un bērnu attiecības bērna agrīnā dzīves periodā, uzsverot sarunāšanās nozīmi bērnu runas attīstībā.

Izzinātie dažādu autoru pētījumi liecina, ka vecāku un bērnu sarunāšanās no agras bērnības ir līdzeklis sekmīgai bērna vispārējai attīstībai un vārdu krājuma bagātināšanai. Bērns jāuzklausā un jāsniedz atbildes, kā arī jāuzdod bērnam jautājumi, kas rosina meklēt atbildes, apgūstot jaunus vārdus. Saskarsmes veicināšanas un valodas attīstības līdzeklis ir rotaļa.

1.2. Rotaļas un sadzīves situācijas – bērnu vārdu krājuma bagātināšanas līdzeklis

Bērnība ir laiks, kas mazais cilvēks sāk iepazīt pasauli, saprast savu vietu tajā. Komunikācija ar apkārtējiem notiek nepārtraukti, tās ir sadzīves situācijas. Neatņemama bērnības sastāvdaļa ir rotaļas. Rotaļu pasaule ir tā, kas sargā bērni bērnībā bērnišķību.

Termins “*rotaļa*” vārdnīcā tiek skaidrots kā “svarīga mācīšanās darbība bērniem pirmsskolas un jaunākajā skolas vecumā, bērnības būtiska sastāvdaļa, bērna attīstības un audzināšanas pamatveids. Tā ir viena no netiešo pedagoģisko prasību izpausmes formām” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 150). Ministru kabineta noteikumos nr.716 norādīts, ka “galvenā mācību organizācijas forma ir rotaļnodarbība. Lai sasniegtu plānoto rezultātu, tā tiek īstenota, ievērojot bērna brīvu un patstāvīgu rotaļāšanos un pedagoga mērķtiecīgi

organizētu un netieši vadītu mācīšanu rotaļnodarbībās” (Ministru kabineta noteikumi nr.716, Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem, 2018).

Par rotaļu praktisko realizāciju, varam aplūkot D. Elkoņina (Эльконин, Д. Б.) viedokli, kas pausts referātā interneta vietnē “Attīstības periodizācija”. D. Elkoņins atzīmē, ka praktisko darbību apgūšanā lielu lomu spēlē rotaļlietas. Rotaļlieta ir priekšmets, kas imitē objektu pieaugušo pasaulē. Attiecībā uz rotaļlietām nav stingras to izmantošanas loģikas, un pieaugušais nenorāda bērnam veidu, kā ar tām rīkoties (Эльконин, Д. Б.).

I.Stangaine uzskata, ka “Rotaļa ir bērniņas pavadonis. Rotaļā bērns izpauž savas vēlmes, tieksmes, mācās komunicēt ar apkārtējiem, iegūst pieredzi nākotnei” (Stangaine, 2014, 33). Atsaucoties uz D.Dzinteres un I.Stangaines pausto, varam aplūkot rotaļu teorijas attīstību Latvijā. Rotaļu teorijas pamatlicēji Latvijas brīvvalstī (1918-1940) bija K. Dēķēns, J.A. Students, O.Svenne, M. Štāls, kuri izstrādāja bērnu rotaļas teorētisko pamatojumu, balstoties uz Rietumu psihologu un padagogu pētījumiem. Rotaļu teorijas attīstības virzību un attieksmi pret bērnu ir ietekmējusi latviešu tautas pedagoģija- tautasdziesmas, pasakas, mīklas, rotaļas un spēles. Tā laika rotaļas bija bērnu līdzdalība gadskārtu svinībās, godos, vakarēšanā, talkās, budēļos iešanā un citur. Bērniem tolaik rotaļa dabīgi iekļāvās viņu dzīvē, ikdienā, darot darbiņus, spēlējoties pļavā, pagalmā, mācoties skaitīt, lasīt u.t.t. Šie latviešu pedagogi, pārņemot Rietumu un Austrumu pedagogu un psihologu progresīvākās atziņas, tās nevis kopēja, bet idejas piemēroja tautas raksturam un vietējiem apstākļiem (Dzintere, Stangaine, 2005).

Var secināt, ka rotaļu saturs pirms 50 un 100 gadiem ir bijis citādāks, nekā tagad, bet visos vēsturiskajos periodos rotaļa ir bijusi bērna valodas bagātināšanas līdzeklis. Krievu autore G. S. Švaiko (Швайко Г. С.) norāda uz to, ka rotaļas valodas attīstībai var būt veidotas lielākai bērnu grupai, individuālai nodarbībai ar vienu bērnu vai nelielu grupu (4 - 6 bērni), kā arī bērnu patstāvīgai darbībai. Tiek uzsvērts ka, veidojot rotaļu, jāzin, kādai auditorijai tā tiks izmantota, līdz ar to – rotaļa varēs bagātināt bērnu vārdu krājumu (Швайко, 1988).

Rotaļas katram vecumposmam atšķiras- piemēram, sešgadīgam bērnam nebūs saistošas zīdaiņu rotaļlietas u.tml. D. Dzintere un I. Stangaine norāda uz krievu psiholoģes S. Novosjolovas rotaļu iedalījumu pa tipiem un apakštipiem pa vecuma grupām. Viņas ieskatā rotaļas 2-3 gadīgiem bērniem var klasificēt pēc tā, kas ir rotaļas iniciators:

1) Rotaļas, pēc bērnu iniciatīvas, var iedalīt šādos tipos:

- rotaļas - eksperimenti;

- saskarsmes rotaļas;
- ar speciālām rotaļlietām;
- brīvās sižeta rotaļlietas jeb atdarinošās rotaļas.

2) Rotaļas, kuru iniciators ir pieaugušais, ir sekojoši tipi:

- mācību spēles;
- pašattīstošās;
- priekšmetiskās;
- sižeta didaktiskās;
- kustību rotaļas;
- rotaļas ar dziedāšanu;
- rotaļas priekam, vaļas brīžiem (uzjautrinošās spēles).

3) Tautas rotaļas :

- spēles vingrinājumi- sensomotorās;
- rotaļas vaļasbrīžiem- klusās un uzjautrinošās

Rotaļas, pēc bērnu iniciatīvas, izpaužas kā bērnu pārdomas par apkārtni, dabu, sociālajām norisēm. Mācību un atpūtas rotaļu iniciators ir pieaugušais, bet bērns, tās apguvis, sāk spēlēties patstāvīgi, un izrāda savu iniciatīvu. Tradicionālās jeb tautas rotaļas tuvina bērnu savai etniskai piederībai (Dzintere, Stangaine, 2005).

Mūsdienās ir situācija, kad visapkārt ir mobīlie telefoni un planšetdatori, bērniem tiek dāvinātas košas un dārgas rotaļlietas. Tomēr, bērni agrīnā vecumā labprāt izvēlas iesaistīties ikdienas darbiņos, kur iespējams darboties ar īstām lietām. Arī Z.Višķere izsaka viedoli, ka: “vislielāko rotaļāšanās prieku sniedz tieši rotaļnodarbības, kurās integrēta praktisko un sadzīves iemaņu nostiprināšana, mācīšanās no dabas un apkārtējās vides un rotaļas ar pašiem ikdienišķākajiem priekšmetiem” (Višķere,2017).

D.Dzintere un I.Stangaine aplūko Ž. Piažē pētījumu par rotaļas attīstības pakāpenību, saistību ar bērna intelektuālās attīstības stadijām un to, ka tikai, izejot zemāko stadiju, bērns ir spējīgs apgūt nākošās stadijas iemaņas. No piedzimšanas līdz 2 gadiem bērns ir izgājis sensomoto stadiju (1.-4. mēnesis), apguvis motorās iemaņas (4.-8. mēnesis), koordinācijas (4.-12. mēnesis), kā arī jaunu līdzekļu un iespēju atklāšanu (12.-18. mēnesis). 1,5 -2 gadu vecums ir jaunu iespēju izgudrošana vajadzību apmierināšanai un mērķu sasniegšanai. Pēc 2 gadu vecuma sākas pirmsoperāciju stadija, kas turpinās līdz 7 gadiem. Tad attīstās simboliskā domāšana, bērnā attīstās iztēle (Dzintere, Stanangaine, 2005). “Šīs stadijas pirmajā fāzē (2-4 gadi) bērns cītīgi lieto

valodu, lai palīdzētu pats sev veidot jēdzienus, kas dažkārt ir ļoti personiski un bieži nereālistiski” (Dzintere, Stanangaine, 2005, 92). Grāmatas autore aplūko Ž. Piažē skaidrojumu par to, ka bērnībā raksturīgs egocentriskums, un bērni šajā vecumā situācijas aplūko tikai no viena skatu punkta: “Šajā fāzē bērni ir uzkrītoši centrēti uz sevi un bieži nespēj iejusties citu situācijā, spēj sagrupēt priekšmetus pēc atsevišķas, uzkrītošas pazīmes, bet nespēj aptvert, ka priekšmeti, kuri ir līdzīgi vienā ziņā, var atšķirties citā; spēj savākt priekšmetus atbilstoši vienam kritērijam, arī tādām, kurš ir mainīgs” (Dzintere, Stanangaine, 2005, 92). Rotaļās tiek lietoti standarta simboli, izmantota pieredze, pielietoti materiāli un rotaļlietas. Rotaļas dalībnieki sadarbojas, uzņemoties lomas, attēlo reālus paša izdomātus sižetus, pieaugušo attiecības. Grāmatas autore atsaucas uz psiholoģes N. Hjukombas pētījumu par to, kāpēc bērni atdarina noteiktus modeļus un uzvedības formas. Psiholoģe “atzīmē, ka pirmajos dzīves gados svarīga ir mazuļa pārlicība par savām spējām atdarināt redzēto. Zinātnieces vērojumi liecina, ka bērni vairāk attēlo tās uzvedības formas, ko viņi vēl apgūst, nekā tās, ko jau ir apguvuši vai kas, viņuprāt, tiem vēl nav pa spēkam. Ja bērni otrajā dzīves gadā nav pārlicināti, vai spēs atkārtot eksperimentatora ieteikto darbību, tie uztraucas, pamet rotaļu, protestē, piespiežas mammai vai raud. Apbēdinājums neizpaužas, ja bērnam tas veicas labi vai, tieši pretēji, nav pa spēkam” (Dzintere, Stanangaine, 2005, 89).

Rotaļas 2-3 gadu vecumā ir bērna attīstības viens no visiedarbīgākajiem līdzekļiem. Tās bērnam rada iespēju viņam saprotamā veidā izziņāt pasauli. Katrai rotaļspēlei ir attīstošais uzdevums, kuru bērni izpilda, veicot uzdevumam atbilstošas darbības. Bērnam svarīgāks par rezultātu ir pats rotaļu process, un tieši tādēļ, organizējot rotaļas, skolotājs ir līdzatbildīgs bērnu rotaļās. Pirmsskolas izglītības iestāžu pedagoģiskajā procesā rotaļspēles ir galvenais līdzeklis bērna attīstības un socializācijas sekmēšanai (Boša, 1999). Uz to nozīmi un ietekmi uz bērna attīstību norāda R.Boša: “Rotaļspēlē bērns mācās un vingrinās: rotaļāties kopā, pakļauties noteikumiem, sagaidīt rezultātu, variēt noteikumus; uzmanīties, spriest, analizēt, secināt, atcerēties, iztēloties, uztvert, sadzirdēt, sataustīt utt.; iepazīt skaņu, vārdu, teikumu, ciparu, skaitu, salīdzināt lielumus un daudzumus, lietas un parādības; koordinēt kustības” (Boša, 1999, 3).

D.Dzinteres un I.Stangaines grāmatā pausts D. Lieģenieces un D. Švarcas viedoklis par to, ka, rotaļā vienlaicīgi pilnveidojas dažādas bērna attīstības jomas, tajā skaitā valoda un lasītprasme. Autore aplūko arī zinātnieka L. Vuda domu, kurš izdalījis bērna attīstības jomas, kur valoda un lasītprasme nozīmē, ka bērns “saprot, kādā nolūkā citi lieto valodu; izmanto verbālos un neverbālos līdzekļus, lai sazinātos ar citiem; spēj saprast un izmantot; spēj saprast un izmantot rakstisko simbolu sistēmu – lasīšanu” (Dzintere, Stangaine, 2005, 22).

Protams, visas attīstības jomas-kognitīvā jeb izziņas, sociālā, emociālā, motorā jeb kustību un valodas ir savstarpēji saistītas, un tas nozīmē, ka valoda nevar attīstīties bez citu jomu attīstības. Lai sekmētu valodas apguvi, bērnam ir jāiepazīst savs artikulācijas aparāts. “Rotaļās bērns vingrina artikulācijas aparātu skaņu izrunai; nostiprina lūpu aktivitāti, vingrina mēles lokanību” (Korbe, 2007, 8). Te jāsecina, ka pieaugušajiem jāiesaistās bērna novērošanā, mudināšanā darboties. Pamanot pazīmes, kas varētu liecināt, ka bērnam ir grūtības veikt savam vecuma posmam atbilstošas darbības, vērsties pēc padoma un palīdzības pie speciālistiem (psihologiem, logopēdiem, mediķiem). Rotaļām, kuru organizators ir pieaugušais, viņam ir jāuzņemas pilna atbildība par rotaļu norisi un rezultātu. Par skolotāja lomu rotaļu organizēšanā D.Dzintares un I. Stangaines atziņa ir sekojoša- “skolotājs nevis tieši bērnus māca, organizē, bet ar savu paraugu rosina līdzdarboties, rada rotaļu vidi” (Dzintere, Stanangaine, 2017, 274).

No D.Dzintares un I.Stangaines grāmatā paustā var secināt, ka skolotāja attieksmei pret bērnu ir jābūt iekļūstīgai, profesionālai, lai starp bērnu un pieaugušo veidotu pozitīvu atgriezeniskā saite, kas stimulētu bērna pašapliecināšanos. Bērns ar interesi piedalīsies rotaļā, ja gaisotne būs pozitīva un bērnu ieinteresējoša. Autores vērš uzmanību uz psihologa N. Pickas viedokli, kurš uzsver: “rotaļa ir bērna garīgās eksistences līdzeklis. Ja bērns nerotaļājas, tad bērns vairs nav bērns, jo tad tam nav vairs atvērtības, nav neierobežotas tieksmes “iekarot pasauli”. Spēlēšanās ir eksistenciāla nepieciešamība: viss pieejamais ir jāsasniedz, jāizmēģina un jāiepazīst. Un visu to var izdarīt viņš pats” (Dzintere, Stangaine, 2005, 10).

Analizējot literatūru, tiek secināts, ka svarīga nozīme runas attīstībā ir kopveseluma pieejai bērna attīstībā. Pētījuma temats ir 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšana rotaļās un sadzīves situācijās. Vārdu krājuma bagātināšanai kvalifikācijas darba autore ir izveidojusi rotaļu virkni un jautājumu secību par bērna pieredzē mazāk zināmiem tematiem.

2. Empīriskais pētījums par 2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma sekmēšanu

2.1. Pētījuma organizēšana un norise

Lai realizētu darba mērķi – izpētīt 2-3 gadus vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanas iespējas spēlēs, rotaļās un sadzīves situācijās. Praktiskā darba pētījumu autore veica pirmsskolas izglītības iestādē “x”

Pētījuma uzdevums ir izpētīt 2-3 gadus vecu bērnu valodas attīstību un vārdu krājumu, veikt aptauju vecākiem par bērnu vārdu krājumu, veikt novērtēšanu ar rotaļām un sadzīves situācijās, un izdarīt secinājumus un sniegt rekomendācijas par 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanas iespējām rotaļās un sadzīves situācijās.

Veicot pētījumu, vecākiem tika izskaidrots pētījuma mērķis, un norādīts, ka pētījumā iegūtie dati būs anonīmi, bērna vārds tiks mainīts, un rezultāti netiks publicēti. Autore vecākiem izsniedza parakstīt piekrišanas personu datu apstrādei.

Lai rastu praktisku risinājumu kvalifikācijas darba mērķa īstenošanai un pierādītu izvirzītās tēmas hipotēzi, pamatojoties uz teorētiskajām atziņām, pētījumā tiek izmantotas šādas metodes:

- 1) Anketēšana
- 2) Pedagoģiskais novērojums
- 3) Individuālas sarunas ar bērniem
- 4) Pedagoģisko situāciju analīze

Pētījums uzsākts ar anketēšanu. “Anketēšana dod visplašākos datus pedagoģiskā eksperimenta gaitā un rezultātā” (Špona, Čehova, 2004, 79). *Anketēšana* ir “operatīva masveida materiālu ievākšana ar anketas palīdzību. Anketēšanas nepilnība ir dažu atbilžu zema ticamības pakāpe. Šajā gadījumā var izmantot jautājuma noskaidrošanai kompensējošās metodes (pedagoģisko novērojumu, pārrunu utt.)” (Žukovs, 1997, 17).

Lai iegūtu rezultātus par bērna vārdu krājumu, tika izsniegtas aptaujas anketas vecākiem. Anketas nosaukums - KOMUNIKATĪVĀS ATTĪSTĪBAS TESTS I: VĀRDI UN ŽESTI. A. Vulāne, O. Ureka, R. Darģis, A. Tauriņa, T. Zīriņa un H. Grama-Simonsena “*Latviešu Komunikatīvās attīstības testa rokasgrāmata*” skaidro ka: “MakArtura-Beitas Komunikatīvās attīstības tests (Fenson et al. 2007) veidots kā vecāku aptauja, lai novērtētu bērnu valodas un komunikatīvo attīstību” (Vulāne, Ureka, Darģis, Tauriņa, Zīriņa, Grama-Simonsena, 2017, 4).

Aptaujas anketas izmantotas no projekta - LAMBA (sk.1. pielikumu). Rokasgrāmatas autores "Starptautiska Latvijas un Norvēģijas zinātnieku grupa projektā „Latviešu valodas monolingvāla un bilingvāla apguve: rīki, teorijas un lietojums” (Latvian language in monolingual and bilingual acquisition: tools, theories and applications) jeb LAMBA ir piemērojusi šo testu latviešu valodas pārbaudei.” (Vulāne, Ureka, Dargis, Tauriņa, Zīriņa, Grama-Simonsena, 2017, 4). Anketa pieejama datu bāzē. Aptauja sastāv no divām daļām - 1. *vārdi un žesti* un 2. *darbības un žesti*.

Autore savā darbā analizē tikai 1. nodaļas D daļu- par bērna vārdu krājumu, sadaļu *saprot un lieto*. Aptaujā, bērnu vārdu krājuma izpētei, tiek piedāvātas 19 vārdu grupas :

1. skaņu atdarināšana,
2. dzīvnieki (reālie un rotaļlietas) ,
3. transports (reālais un rotaļlietas),
4. rotaļlietas, grāmatas u.tml. ,
5. pārtika,
6. apģērbs un apavi,
7. ķermeņa daļas,
8. dzīvojamās telpas un mēbeles,
9. māja, saimniecības piederumi, sadzīves priekšmeti un tehnika,
10. ārpus mājām (uz ielas, parkā, vasarnīcā,dabā),
11. cilvēki,
12. bērna ikdiena,
13. darbības vārdi,
14. laiks,
15. īpašību pazīmju nosaukumi,
16. vietniekvārdi,
17. jautājumi,
18. atrašanās vieta,
19. daudzuma izteikšana

Pilnvērtīgāka pētījuma realizācijai, papildus vecāku aptaujai, pētījumā izmantota pedagoģiskā novērošanas metode. Kā norāda I. Jurgena, “novērošana kā zinātniska pētniecības metode atšķiras no parastās, ikdienišķās novērošanas ar savu mērķtiecību, kā arī novēroto faktu kvalitatīvo un kvantitatīvo apstrādi” (Jurgena, 2002, 45).

“*Pedagoģiskais novērojums* tiek izmantots kādas konkrētas pedagoģiskas partādības mērķtiecīgai izpētei” (Žukovs, L., 1997, 14).

Novērošana ir “mērķtiecīgs izziņas process, kurā, ilgstoši vai atkārtoti vērojot, (ko) uzzina, secina, (kam) izseko, (ko) uzmana. Novērošanu kā empīrisku pētniecības metodi lieto, lai iegūtu informāciju, pārbaudītu hipotēzi, teoriju, teorētisko pētījumu patiesumu u.tml.”(Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 111). Pedagoģiskā novērošana notiek ar pētījuma autora tiešu līdzdalību, kad pedagogs novēro bērnus atklāti vai slēpti. Veicot pētījumu par bērnu vārdu krājumu, autore veica slēpto pedagoģisko novērojumu, kura laikā ieguva rezultātus par bērniem ar rotaļu un sadzīves situāciju palīdzību.

Individuālas sarunas ar bērniem notiek katru dienu ikdienas sakarsmē ar bērniem. Tās notiek visas dienas garumā, sākot ar brīdi, kad vecāki bērnu ieved grupiņā līdz brīdim, kad bērns dodas mājup. Individuālo sarunu laikā var novērot, kādas grūtības ir atsevišķiem bērniem ar vārdu krājuma apgūšanu. Autore izmantoja izstrādātus uzdevumus (rotaļas), kuru laikā notika individuālās sarunas ar bērniem. Individuālajās sarunās pastiprināta uzmanība tika pievērsta bērniem, kuriem samazināts vārdu krājums.

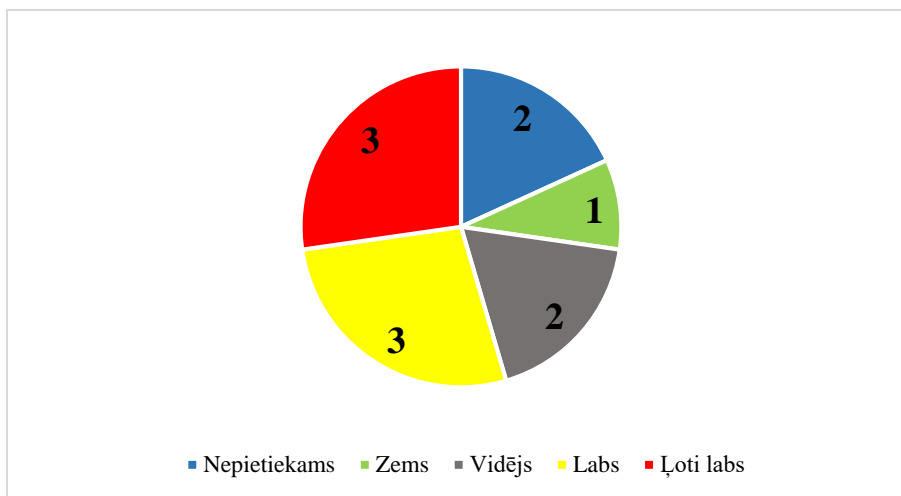
Apkopojot rezultātus, tika veikta kvantitatīva un kvalitatīva atbilžu apkopošana un analīze. *Analīze* ir “pētīšanas metode, kuras pamatā ir domāšanas darbība, kas loģiskas abstrakcijas ceļā sadala ideālo un materiālo objektu sastāvdaļās, pēta katru no tām atsevišķi, konstatē līdzīgo un atšķirīgo, izzina cēloņus utt.” (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 13).

2.2. Vecāku aptaujas rezultātu izvērtējums bērna vārdu krājuma noteikšanai

2.2.1. Vecāku aptaujas rezultātu analīze

Lai sekmīgi veiktu pētījumu par bērnu vārdu krājuma bagātināšanas iespējām, tika veikta bērnu vecāku aptauja. Aptaujas anketas tika izsniegtas 11 bērnu vecākiem. Uz visām anketām saņemtas atbildes, arī uz visiem jautājumiem tika saņemtas atbildes. Rezultāti apkopoti tabulā (sk. 2. pielikumu).

Lai noteiktu bērnu vārdu krājuma aptaujas rezultātus, autore izveidoja diagrammu (sk. 1. attēlu).

1.attēls X grupas bērnu vārdu krājuma aptaujas rezultāti atbilstīgi pieciem vārdu krājuma līmeņiem

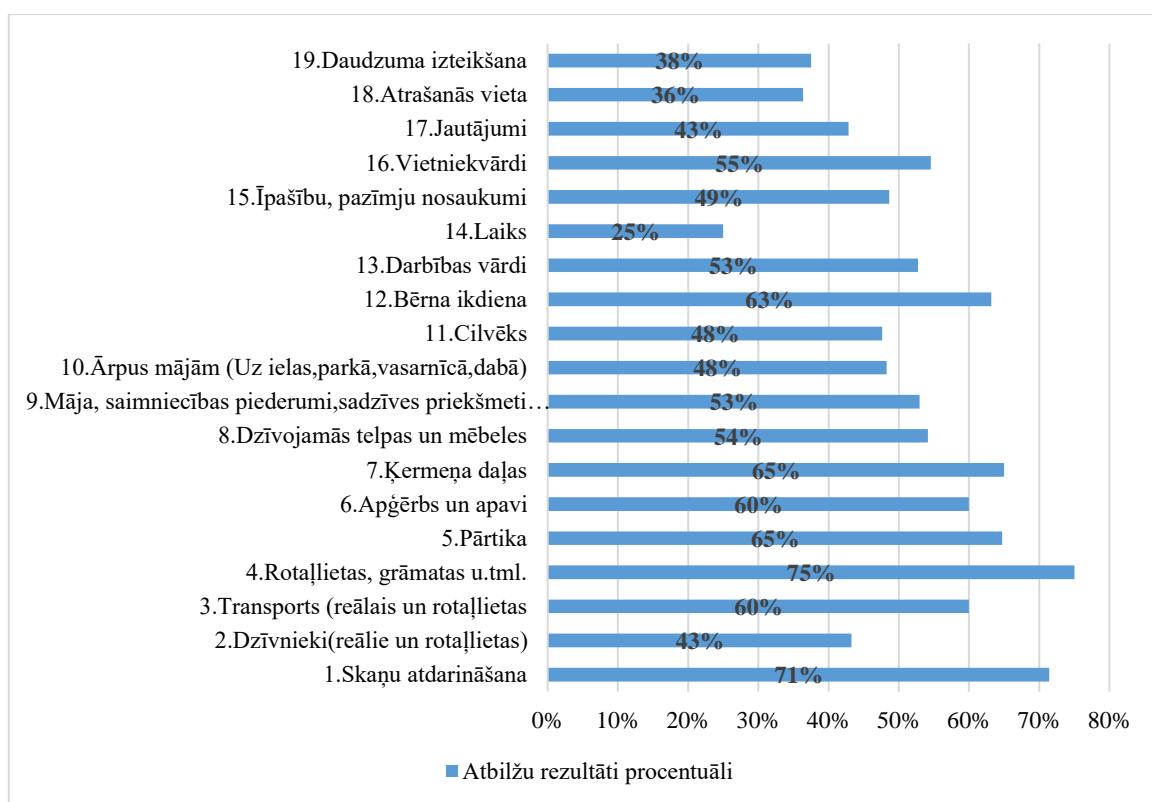
Rezultāti apkopoti par vārdu krājumu visās kategorijās (skaņu atdarināšana, dzīvnieki (reālie un rotaļlietas), transports (reālais un rotaļlietas), rotaļlietas, grāmatas u.tml., pārtika, apģērbs un apavi, ķermeņa daļas, dzīvojamās telpas un mēbeles, māja, saimniecības piederumi, sadzīves priekšmeti un tehnika, ārpus mājām (uz ielas, parkā, vasarnīcā, dabā), cilvēki, bērna ikdiena, darbības vārdi, laiks, īpašību, pazīmju nosaukumi, vietniekvārdi, jautājumi, atrašanās vieta, daudzuma izteikšana).

Apkopojot rezultātus, var secināt, ka diviem bērniem ir nepietiekams vārdu krājums. Viņi spēj nosaukt 0%-20% no piedāvātajiem objektiem. Vienam bērnam ir zems vārdu krājums- viņš spēj nosaukt 20%-40% no piedāvātajiem objektiem. Diviem bērniem ir vidēji rezultāti. Viņi spēj nosaukt 40%-60% no piedāvātajiem objektiem. Trim bērniem ir labi rezultāti, viņi spēj nosaukt

60%-80% no piedāvātajiem objektiem. Trīs bērniem ir ļoti labs vārdu krājums un spēj nosaukt 80%-100% no piedāvātajiem objektiem, kas ir procentuāli augsts rezultāts.

Analizējot rezultātus, autore var secināt, ka pieciem bērniem, un īpaši trim bērniem, būtu nepieciešama palīdzība vārdu krājuma paplašināšanai. Tas atbilst arī pedagoga novērojumiem sadzīves situācijās, kad ikdienas komunikācijā bērns papildus verbālai saziņai lieto žestus. Bērnu vecums grupā nav vienāds.

Lai apkopotu vecāku anketu rezultātus, par bērnu spēju nosaukt objektus dažādās piedāvātajās kategorijās – vidēji grupā un izvirzītu kategorijas, kuras bērniem sagādā grūtības, anketu rezultāti pa visām kategorijām attēloti diagrammā (sk. 2. attēlu).

2.attēls Vecāku aptaujas rezultāti par vārdu krājumu atbilstīgi 19 tematiem

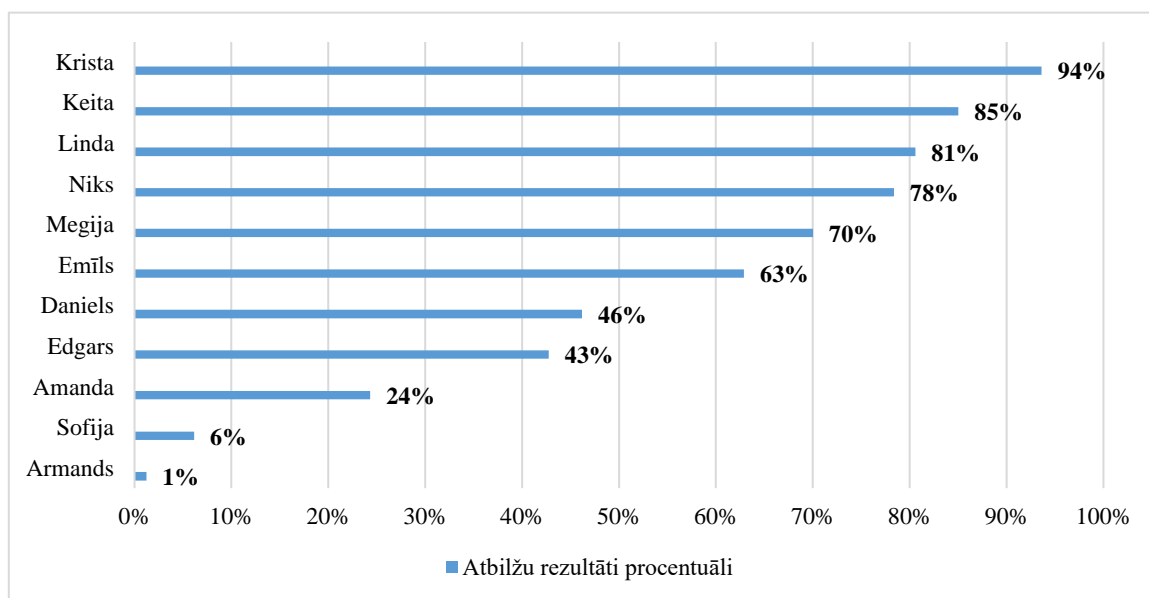
No anketu apkopojuma 2. attēlā, var secināt, ka grupai kopumā augstākie rezultāti ir kategorijā- *rotaļlietas, grāmatas u.tml.* bērni spēj nosaukt 75% no piedāvātajiem objektiem. Šajā kategorijā bērniem ir augstākie rezultāti, jo 2 – 3 gadu vecumā rotaļas un rotaļlietas ir aktuālas, ikdienā daudz pavada rotaļājoties, pēc iepriekšējās pieredzes, zina šos nosaukumus. Piemēram, pēc

vecāku vērtējuma bērniem nav grūtību nosaukt vārdus - *lelle, bumba, grāmata, balons*, izņemot x bērnu, kurš atdarina tikai skaņas.

Zemākie rezultāti ir kategorijā – *laiks*, kas sastāv no 8 dažādiem diennakts daļu nosaukumiem. Bērni spēj nosaukt 25% no piedāvātajiem objektiem. Izskaidrojums zemajiem procentiem var būt tas, ka bērni 2-3 gadu vecumā vēl neuztver laika būtību. Piedaloties sarunā, laiki tiek sajaukti, piemēram, jauc jēdzienus *šodien* un *vakar*. Grūtības sagādā kategorija *atrašanās vieta* (11 dažādu atrašanās vietu nosaukumi, bērni vidēji spēj nosaukt 36% no piedāvātajiem objektiem, nevar nosaukt jēdzienus- *pāri, prom, šeit, atpakaļ*. *Daudzumu izteikšanā* (8 dažādi daudzuma izteikšanas nosaukumi) bērni spēj nosaukt 38% no piedāvātajiem objektiem, grūtības nosaukt vārdus - *mazliet, vairāk, vēl*. *Dzīvnieku nosaukumus* (kategorija sastāv no 37 dažādu dzīvnieku nosaukumiem), pēc vecāku aptaujas, bērni spēj nosaukt 43% no piedāvātajiem. Viņi nosauc pazīstamākos, bet tādi vārdi kā- *skudra, bruņurupucis, zoss, žirafe*-viņiem sagādā grūtības. Tātad zemākie rezultāti ir šādās kategorijās:

- laiks
- atrašanās vieta
- daudzuma izteikšana
- dzīvnieki (reālie un rotaļlietas)

Lai turpmākā pētījumā noskaidrotu, kuriem bērniem (vārdi mainīti) ir nepieciešama palīdzība vārdu krājuma bagātināšanā, autore apkopoja vecāku aptaujas rezultātus diagrammā (sk. 3.attēlu).

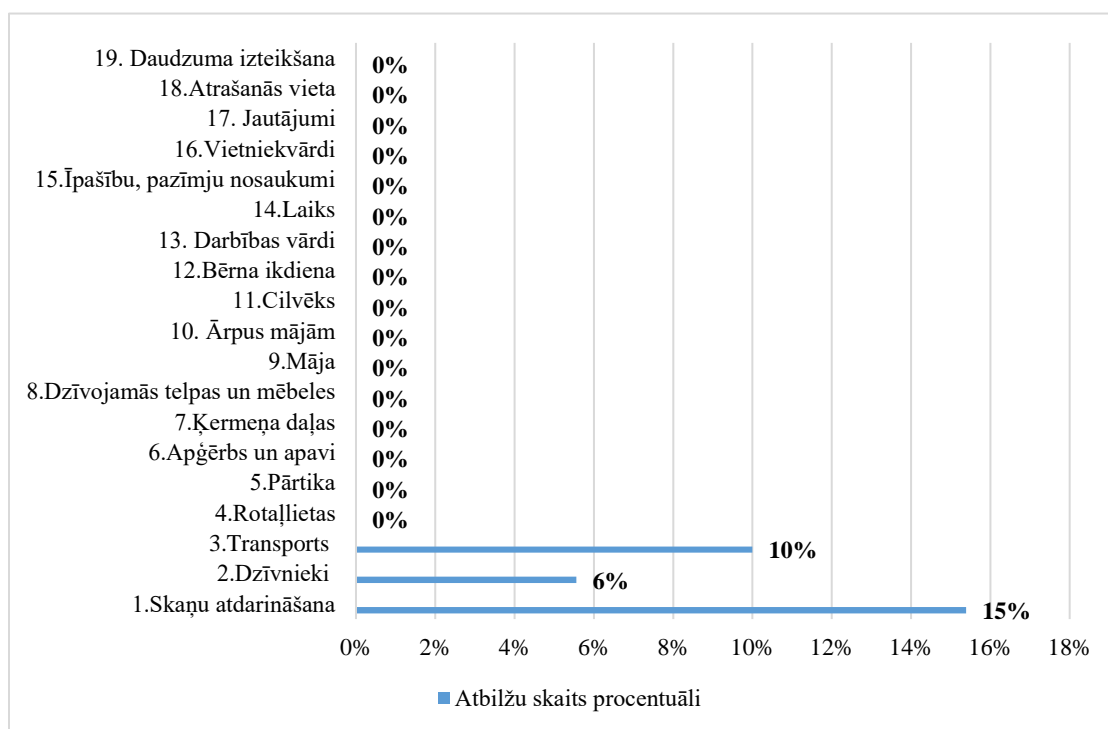
3.attēls Vecāku aptaujās par katra bērna vārdu krājumu apkopotie rezultāti

Aplūkojot diagrammu, tiek secināts, ka bērni, kuriem ir nepieciešama palīdzība vārdu krājuma paplašināšanai, ir - Armands, Sofija, Amanda, Edgars un Daniels.

2.2.2. Neliela vārdu krājuma gadījumu analīze

Tiek apkopoti vecāku anketu rezultāti par pieciem bērniem, kuriem ir samazināts vārdu krājums (rezultāti ir zem vidējā procentu skaita). Lai veidotu priekšstatu par nelielu vārdu krājumu, un turpmāk to pārbaudītu ar pedagoģiskām rotaļām un novērojumiem, autore individuāli analizējusi šo bērnu vārdu krājumu pēc vecāku anketu datiem.

Armands spēj nosaukt tikai 1% no piedāvātajiem objektiem. Armanda vecāku aptaujas rezultātus autore apkopoja diagrammā (sk .4. attēlu).

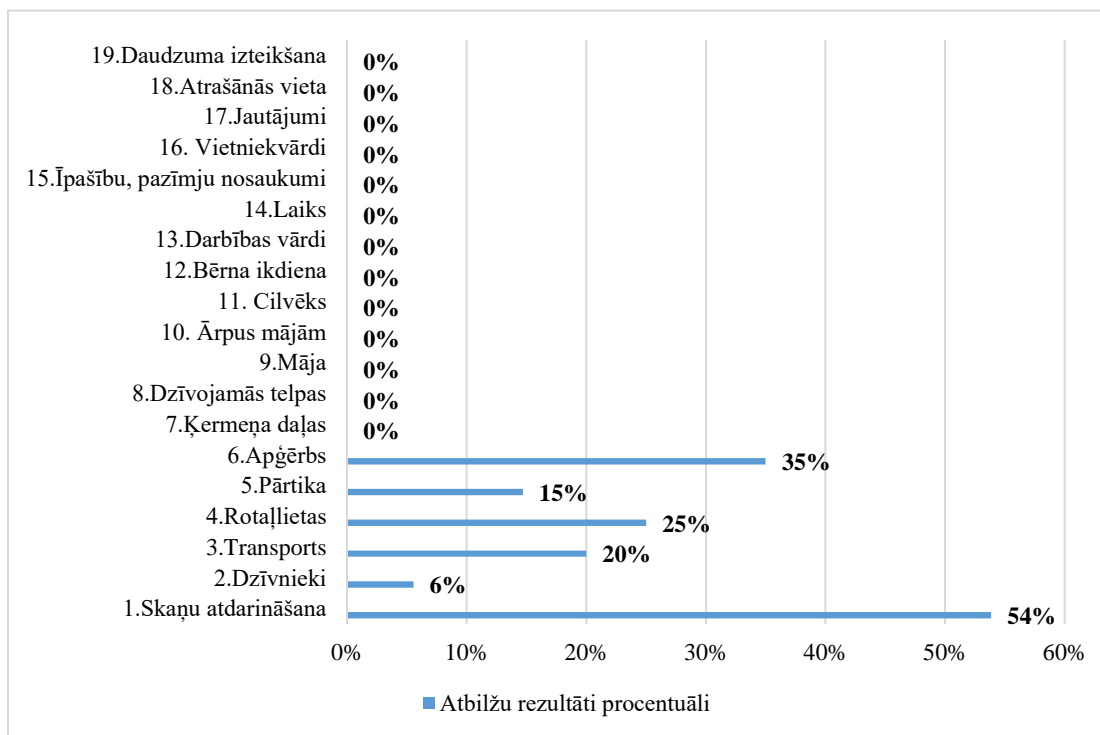

4.attēls Armanda anketas apkopojums pēc vecāku aptaujas

Armands no visām 19 vārdu kategorijām ir ieguvis viszemāko punktu skaitu, tikai 5 no 407. Zēns prot atdarināt divas skaņas- *brum un vau-vau*, nosaukt divus dzīvniekus- *bite un kaķis*. Viņš nosauc vienu transporta līdzekli- *mašīna*. Pārējās vārdu kategorijās zēns nenosauc nevienu no piedāvātajiem objektiem. Pēc aptaujas notika saruna ar Armanda vecākiem. Viņi nedomāja, ka aptaujas rezultāti varētu būt iemesls kādai turpmākai rīcībai. Kad vecākiem tika norādīts uz zemajiem zēna rezultātiem valodas apgūvē, vecāku domas mainījās, un viņi jautāja pēc palīdzības

skolotājam. Skolotāja, problēmas risināšanā, iesaistīja iestādes logopēdu, kurš vecākiem rekomendēja vērsties pie speciālistiem Rīgā, Redzes un dzirdes centrā.

Sofija spēj nosaukt 6% no piedāvātajiem objektiem (sk. 5.attēlu).

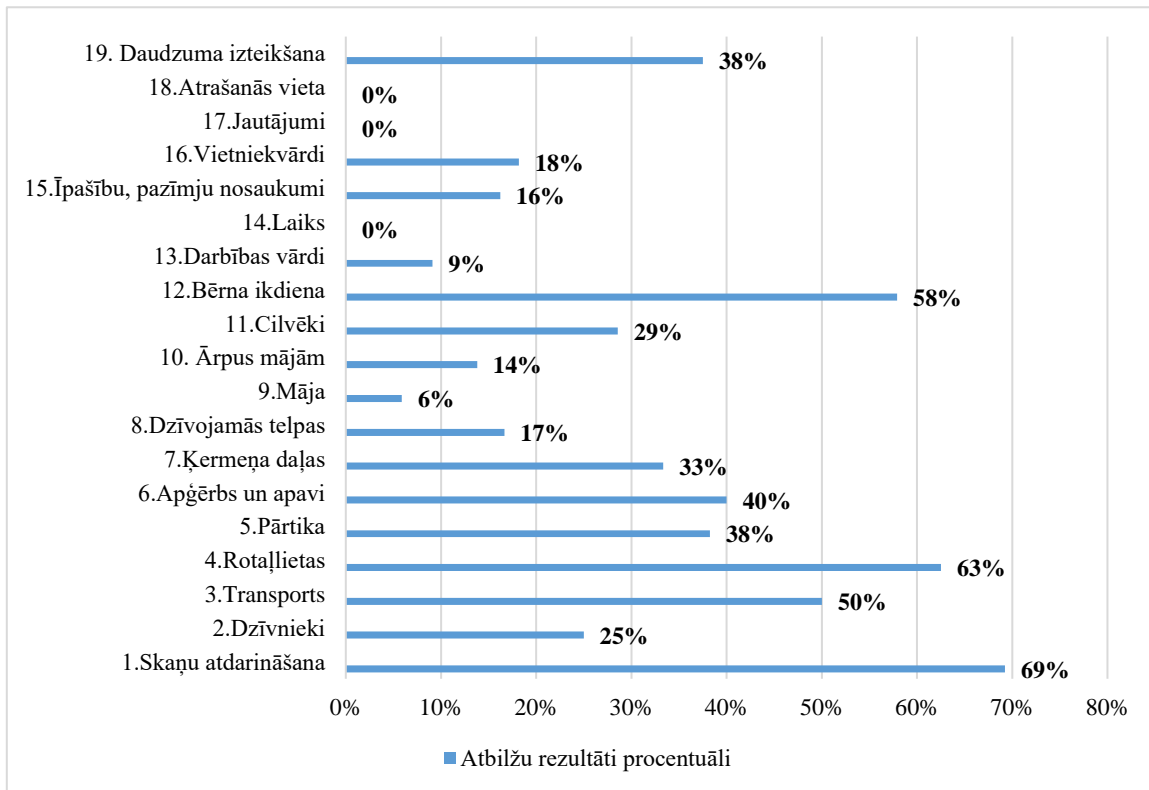
5.attēls Sofijas anketas apkopojums pēc vecāku aptaujas

Sofija ir ieguvusi 25 punktus no 407.

Sofija no visām piedāvātajām vārdu kategorijām prot atdarināt skaņas - *mū, ņam- ņam, vau- vau, ruk-ruk, ņau, kikerigū, pēk- pēk*, nosaukt apģērbus un apavus- *zeķes, zābaki, kleita, cimdi u.c.*, nosaukt rotaļlietas- *bumba, grāmata*, pārtikas produktus- *ābols, banāns, konfekte, maize un sula*. Viņa nespēj nosaukt ķermeņa daļas, dzīvojamās telpas un mēbeles, mājas, saimniecības piederumus, sadzīves priekšmetus un tehniku, terminus par kategorijām - ārpus mājām, cilvēki, bērna ikdiena, darbības vārdi, laiks, īpašību, pazīmju nosaukumi, vietniekvārdi, uzdot jautājumus, nosaukt atrašanās vietu un izteikt daudzumu.

Meitene ir komunikabla, pati uzdod skolotājam jautājumus. Skolotājas uzdotos jautājumus ne vienmēr saprot bez papildus paskaidrojuma, bet saņemot paskaidrojumu, spēj pateikt vairāk vārdu, nekā rāda anketas apkopojums. Vecāki varētu būt aptaujas anketu aizpildījuši, īpaši neiedziļinoties tās saturā.

Amanda nosauc 24% no piedāvātajiem objektiem (sk. 6. attēlu).

6.attēls Amandas anketas apkopojums pēc vecāku aptaujas

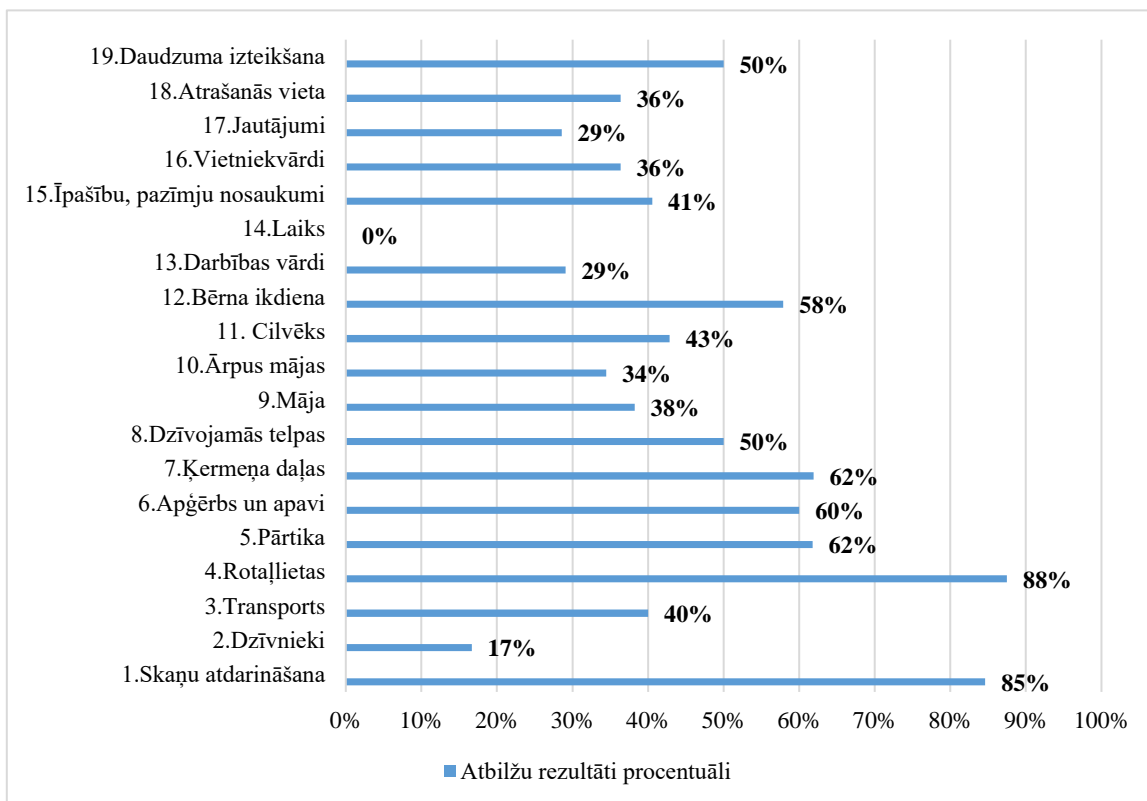
Amandai ir 99 atbildes no 407.

Amanda prot atdarināt skaņas- *vau- vau, ņau- ņau, ai- ai, čiv- čiv, tu- tū u.c.*, nosaukt transporta līdzekļus- *mašīna, autobuss, traktors, ritenis, ratiņi, rotaļlietas- bumba, balons, klucīši, lelle, mantiņa.* un objektus no bērna ikdienas. Tomēr viņai ir grūtības nosaukt dzīvniekus, pārtikas produktus, apģērbus un apavus, ķermeņa daļas, dzīvojamās telpas, objektus no mājas, ārpus mājas, cilvēki u.c. Diagrammā attēlots, ka trīs kategorijās meitene nenosauc nevienu no piedāvātajiem objektiem.

Meitene vēl arvien sūkā īkšķi, viņas runa ir nesaprotama, kaut viņa ļoti cenšas. Jūtams, ka Amandas mamma, darbos aizņemta, iespējams nav pievērsusi meitas attīstībai nepieciešamo uzmanību. Bērns ir emocionāls, sūkā pirkstu satraukuma brīžos, lai nomierinātos, aizmigtu. Par to, cik nozīmīga ir bērna emocionālā stabilitāte, varam ielūkoties RD IKSD pirmsskolu nodaļas vadītājas I.Naglas paustajā: “Ja bērns būs emocionāli stabils, tad viņam veiksies arī mācībās, taču ir jārēķinās, ka bērni attīstības ziņā ir ļoti atšķirīgi” (Laikraksta “Izglītība un Kultūra” elektroniskais pielikums par visu, kas svarīgs pirmsskolā, 2007, 5). Novēršot objektīvos valodas attīstības

traucējumu iemeslus un, pielietojot individuālu nodarbību plānu pirmsskolā, Aamandas vārdu krājumu iespējams bagātināt.

Edgars spēj nosaukt 43% no piedāvātajiem objektiem (sk. 7.attēlu).

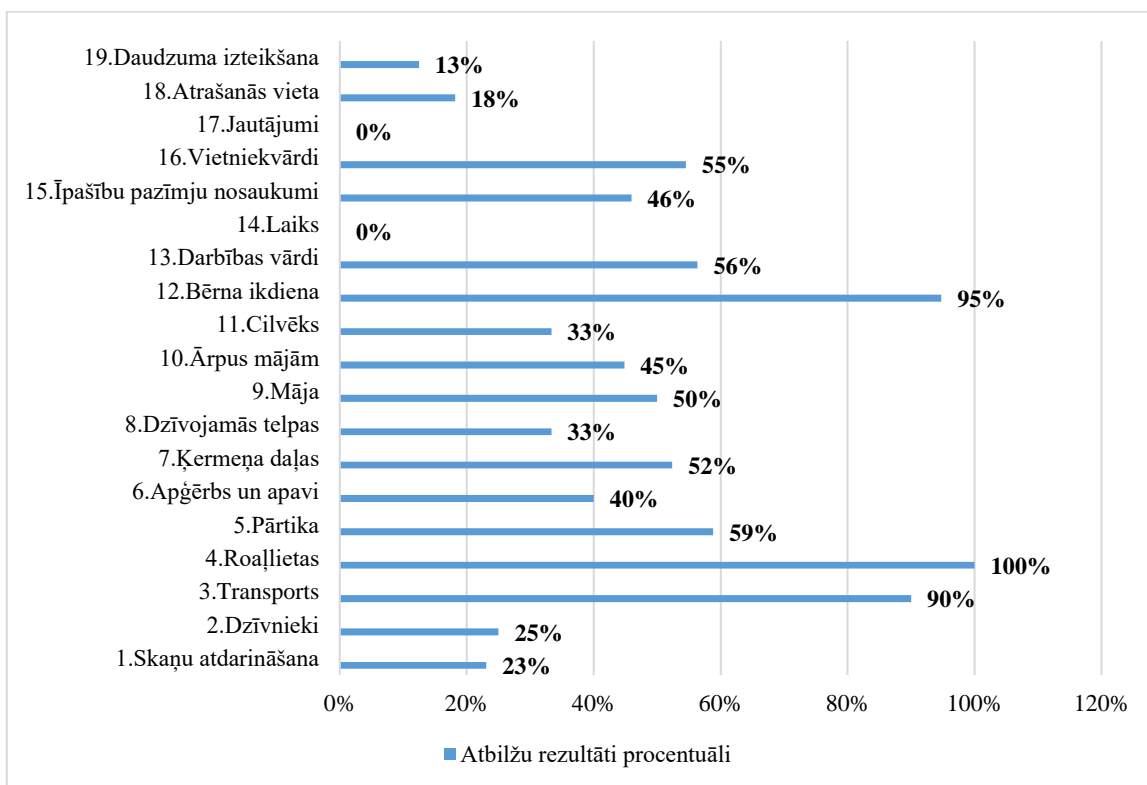

7.attēls Edgara anketas apkopojums pēc vecāku aptaujas

Edgars ir ieguvis 174 punktus no 407.

Edgars prot atdarināt 11 skaņas no 13, nosaukt rotaļlietas (7 no 8), pārtikas produktus (21 no 34), apģērbus un apavus, ķermeņa daļas, objektus no bērna ikdienas u.c. Prot nosaukt dzīvniekus- *kaķis, suns, lācis, zirgs, zaķis, zilonis*, darbības vārdus- *braukt, dejot, dzert, ēst, gulēt, iet, ņemt, raudāt, runāt u.c.* Edgaram nosaukt jēdzienus par kategoriju *laiks* sagādā grūtības, jo šajā vecumā lielākā daļa bērnu neuztver vai jauca laika jēdzienus. D.Markus gan uzsata, “ka laika nozīmi bērni izprot samērā ātri un labi, tomēr gadās arī kļūdas” (Markus, 2003, 72). Toties, zēnam veicas ar rotaļlietu nosaukšanu, jo tās reāli ir viņa tuvumā gan mājās gan pirmsskolas izglītības iestādē. Edgars ir zinātkārs un norādes par uzdevumiem izpildot, atrod arī vārdus savai darbībai, komentējot to. Zēns domā, darbojas un runā, tā bagātinās viņa vārdu krājums.

Daniels spēj nosaukt 46% no piedāvātajiem objektiem (sk. 8. attēlu).

8.attēls Daniela anketas apkopojums pēc vecāku aptaujas

Danielam 19 vārdu kategorijās ir 188 punktus no 407.

Zēns prot nosaukt transportlīdzekļus (9 no 10), rotaļlietas, grāmatas un vārdus no bērna ikdienas (18 no 19), bet neprot nosaukt diennakts laikus, kā arī uzdot jautājumus.

Danielam dažu vārdu kategoriju, piemēram, *laiks* nosaukšana varētu būt problemātiska tāpēc, ka šajā vecumā lielākā daļa bērnu neuztver laika jēdzienu tā, lai spētu pareizi vārdiski izteikt.

Pirmsskolas izglītības iestādē zēns daudz vairāk mīl darboties, nekā runāt. Uz jautājumiem atbild, bet, acīmredzot, uz jautāšanu viņš ir jāmudina, ar viņu daudz vairāk jārunā.

Turpmākā pētījumā šie pieci bērni izvēlēti, lai noskaidrotu viņu vārdu krājumu, ne tikai pēc vecāku vērtējuma, bet arī ar novērojumu palīdzību, izmantojot pedagoģiskās rotaļas un sadzīves situācijas.

2.3. Rotaļas un sadzīves situācijas bērnu vārdu krājuma izzināšanai un pilnveidei

2.3.1. Novērojumu rezultātu analīze

Lai pētītu un pierādītu, ka ar organizētu pedagoģisko procesu - rotaļnodarbību un individuālo sarunu palīdzību ir iespējams bagātināt bērnu vārdu krājumu, balstoties uz aptauju rezultātiem, tika izveidoti uzdevumi atbilstošajām kategorijām, kurām bija viszemākais procentu skaits. Šos uzdevumus autore iekļāva rotaļās. Izpēte tika organizēta, iesaistot piecus bērnus, kuriem ir nepieciešama vārdu krājuma paplašināšana. Analizējot vecāku aptauju apkopotus rezultātus, un, konsultējoties ar kolēģi, autore izveidoja rotaļas, lai pedagoģiskā novērojuma rezultātā, pārbaudītu bērnu vārdu krājumu. Rotaļas autore izvēlējās, vadoties pēc tā, kurš temats bērniem sagādājis lielākās grūtības (valodas krājums – nepietiekams, zems, un vidējs). Autore rotaļas izveidojusi, lai noskaidrotu vārdu krājumu sekojošās kategorijās - *laiks, atrašanās vieta, daudzuma izteikšana, dzīvnieki*. Šīs tēmas turpmāk tiek izmantotas rotaļu veidošanā.

Rotaļu apraksti (sk.3. pielikumu)

Rotaļu nosaukumi-

1. rotaļa “Diennakts daļas”. Rotaļa veidota, laika jēdzienu: *lietvārdu (diena, nakts, vakars), laika apstākļa vārdu (vakars, rīt, u.c.)* lietojuma konstatācijai bērnu vārdu krājumā (sk.4.pielikumu).
2. rotaļa “Kur atrodas kaķītis”. Šajā rotaļā tiek novērots *vietas (šeit, tepat u.c.) un virziena (te, uz, zem, augšā, lejā u.c.) apstākļa vārdu* lietojums bērnu runā (sk.5.pielikumu).
3. rotaļa “Masiņi un krāsainie rīsi”. Ar rotaļas palīdzību novērots bērnu vārdu krājums *mēra apstākļa vārdu (maz, daudz, drusku u.c.)* lietojumā (sk.6.pielikumu).
4. rotaļa “Vārdu krājuma paplašināšana ar kartiņu un rotaļlietu dzīvnieku materiālu”¹ Rotaļas autore Linda Zvaigzne. Rotaļa veidota, lai novērotu *lietvārdu (dzīvnieku nosaukumi)* lietojumu bērnu vārdu krājumā (sk.3.pielikumu).

Pēc izveidoto rotaļu novērojuma rezultātiem, pētījuma autore aplūko bērnu vārdu krājumu.

1. <http://vip.ventspils.lv/wp-content/uploads/V%C4%81rdu-kr%C4%81juma-papla%C5%A1in%C4%81%C5%A1ana-ar-karti%C5%86u-un-rot%C4%B1lietu-dz%C4%ABvnieku-materi%C4%81lu.pdf>

Armands 1. rotaļā nenosauc nevienu no piedāvātajiem vārdiem.

Ar interesi vēro attēlus, prot parādīt, *uz saules* attēlus sakārto pareizi, bet vienu attēlu ar *mēnesi* debesīs uzliek *uz saules*. Uz jautājumiem neatbild, pats neveido sarunu. **2. rotaļā** zēns norādes saprot, bet uz jautājumiem neatbild. Pēc norādēm *augšā-lejā* sajauc puses. **3. rotaļā** vēro un tausta maisiņus, bet nesaprot skolotājas uzdotos jautājumus, nenotiek darbības atbilstošas jautājumiem. **4. rotaļā** nosauc 4 vārdus “savā valodā”, piemēram, - suns - *vava*, kaķis - *kaķ*. Rotaļietas uzliek pareizi uz attēliem, bet pateikt, kas tas ir par dzīvnieku, neprot.

Ikdienā Armands ir ļoti aktīvs zēns, kuram patīk skriet pa grupu un braukt ar mašīnām. Skrienot bieži “tin” rokas un atdarina skaņas- brrrr, brrr. Vairāk patīk darboties vienam pašam, bet komunicējot ar citiem bērniem, zēns runā “savā valodā”, ko citiem grūti saprast. Ar skolotāju sazinās vairāk ar žestiem, jo uz verbālu komunikāciju zēns nav atsaucīgs. Apstiprinās, iepriekš ar vecākiem veiktajās pārrunās secinātais - Armanda runas attīstībai ir nepieciešamas speciālistu rekomendācijas un individuāla pieeja.

Sofija 1. rotaļā nosauc 3 vārdus no 8 - *diena, nakts, rīt*, bet jauca nozīmes. Uz jautājumiem atbild ar teikumiem, piemēram - *es biju peldēties ar mammu, es ar tevi esmu bērnodārzā, spēlējos dārziņā*. Meitene norāda uz attēlu un pasaka, kas tur redzams, piemēram - *lido putniņš*. Kopumā Sofija rotaļā ir ieinteresēta, bet reizēm var likties, ka nesaprot uzdoto jautājumu. Skolotājam paskaidrojot un uzdodot papildus uzvedinošus jautājumus, viņa spēj nosaukt vēl kādu *laika* jēdzienu. **2. rotaļā** nosauc 5 no 11 vārdiem- *ārā, zem, pāri, uz, te*, bet uz jautājumu- *kur tu pacēli kaķi*, atbild ar *tur*, nevis *augšā*, kur tu nolaidi kaķi?- *tur*, nevis *lejā*. **3. rotaļā** nosauc 3 vārdus no 8- *maz, vēl, drusku*. Skolotājas aicinājumus saprot, bet uz jautājumiem īsti netiek saņemtas atbildes. Ieraugot krāsainos rīsus, vēlme ir tikai darboties ar tiem. **4. rotaļā** nosauc 28 vārdus no 36, dažus dzīvniekus sauc mīļvārdiņos- *gotiņa, putniņš, zivtiņa*. Meitene baidās ņemt zirnekli rokās, jautā: *kapēc tur ir zirneklis?*

Ikdienā Sofija ir aktīva un komunikabla meitene. No rītiem sasveicinās, sakot “labrīt!”, bet ikdienā dažādās situācijās uzdod jautājumus. Skolotāja uzdevums ir jebkurā situācijā sniegt paskaidrojumu. Tādā veidā bērnam rodas iespēja ikdienā paplašināt vārdu krājumu. Ļoti patīk spēlēties ar lellēm un, kopā ar citām meitenēm, izspēlēt dažādas lomu rotaļas. Ja nepieciešama palīdzība, prot palūgt.

Amanda 1. rotaļā nosauc 3 vārdus no 8 – *nakts, rīts, rīt*. Vēro attēlus, ar pirkstu norāda uz sev pazīstamiem priekšmetiem, attēlus sakārto pareizi, bet uz jautājumiem neatbild. Klausās komentārus par attēliem un cenšas atkārtot skolotājas teikto. **2. rotaļā** nosauc 4 vārdus no 11,

norādes saprot un izpilda. Pēc norādes- nolikt kažīti *uz galda*, skolotāja papildus uzdod jautājumu- “Kur tu noliki kažīti?” Meitene atbild *uz gauda*, izlaižot burtu “l”. **3. rotaļā** nosauc 5 vārdus no 8, vēro, patausta rīsu maisiņus, ar karoti pārber krāsainos rīsus no trauka- maisiņā. Kad skolotāja jautā - cik daudz rīsu ir otrajā maisiņā? , meitene atbild – “viens”. Viņai interese izraisa tas, kas ir maisiņā, nevis tas, cik daudz. **4. rotaļā** nosauc 29 vārdus no 36, darbojas ar interesi, prot nosaukt kartiņā attēloto, kā arī konkrēto rotaļlietu. Rotaļlietas uz attēliem bija saliktas jaukti - bite, skudra, zirneklis, Amandai izdevās pareizi nosaukt attēlos redzamos, bet viņa neprata atrast sakarību starp attēlu un rotaļlietu.

Ikdienā meitene izmanto daudz vārdus, bet izrunā neskaidri. Spēlējoties ar rotaļlietām, komentē savas darbības. Vairāk patīk darboties vienai pašai, bet , ja nepieciešama palīdzība, ar žestiem prot palūgt palīdzību. Sarunā problēma tika risināta ar vecākiem, jo, iespējams, ka meitenes valodas apguvi kavē ilgstoša īkšķa sūkšana.

Edgars 1. rotaļā nosauc 6 vārdus no 8. Uz jautājumiem atbild ar teikumiem- *Es nezīnu, es nenākšu ar tēti un mammu uz dārziņu* . Kad pārrunājam attēlus, zēns atkārto skolotājas teikto. **2. rotaļā** nosauc 4 vārdus no 11, norādes saprot un izpilda. Uz dažiem jautājumiem atbild ar *-šite, es nezīnu, ieliku tur*. **3. rotaļā** nosauc 5 vārdus no 8. Ar interesi tausta maisiņus, ver vaļā, skatās, kas iekšā. Kad skolotāja jautā - kas maisiņā iekšā?, zēns atbild- *es nezīnu*. Darbojas ar rīsiem, pārberot tos no trauka maisiņā, rotaļā viņa interese izraisa darbošanās ar krāsainajiem rīsiem. **4. rotaļā** nosauc 28 vārdus no 36, izmanto vārdus- *rupucis (bruņurupucis), cālītis- (cālis)*.

Ikdienā Edgars ir kluss, bet zinātkārs zēns. Ar interesi vēro grupā notiekošo. Ģērbjoties, patīk vienlaicīgi nosaukt apģērbus. Saņēmis pamudinājumu, labprāt runā par to, kas ir tuvākajā apkārtnē. Prot palūgt palīdzību un labprāt iesaistās skolotājas organizētajās rotaļnodarbībās, atkārto skolotājas sacīto.

Daniels 1. rotaļā nosauc 3 vārdus no 8 , papildus stāsta īsos teikumus par to, ko redz attēlos, piemēram, *tur saulīte spīd un rekur ir tumšs*. **2. rotaļā** nosauc 8 vārdus no 11, izmanto vārdus- *šite un rekur*. Var nosaukt - *ārā, augšā, lejā, pāri, te, uz, virs, zem*. **3. rotaļā** nosauc 5 no 8. Patausta krāsaino rīsu maisiņus, cenšas atbildēt uz jautājumiem. Atsien lentītes un pārber rīsus no trauka maisiņā. **4. rotaļā** nosauc 30 vārdus no 36. Aktīvi piedalās piedāvātajā rotaļā, tikai *vistu* nosauc par *gaili*, rotaļlietu *mērkaķis* uzliek uz *vilka* attēla. *Zivi* nosauc par *haizivi*.

Ikdienā Daniels izmanto daudz vārdus. No rītiem sasveicinās, pasakot “*labrīt!*”, pastāsta par notikumu, ko piedzīvojis mājās kopā ar saviem brāļiem. Zēnam patīk skatīties grāmatas un nosaukt

pazīstamus priekšmetus. Bieži uzdod jautājumus - *Kas tas ir?*, kopā ar citiem bērniem labprāt iesaistās rotaļnodarbībās. Pastaigas laikā, bez uzaicinājuma, komentē tuvākajā apkārtnē redzamo.

Novērojumi liecina, ka pedagoģiskajā procesā svarīgi, lai bērnam piedāvātās darbības viņu ieinteresētu, un viņš būtu gatavs piedalīties. Organizētajās rotaļnodarbībās bērni piedalījās labprāt. Vide rotaļu norisei tika sagatavota, lai bērniem būtu interesanti. Rezultāti liecina, ka rotaļnodarbībās vārdu krājums lielākajai daļai bērnu tiek konstatēts lielāks nekā vecāku aptaujās.

2.3.2. Pedagoģiskais darba izvērtējums vārdu krājuma attīstības sekmēšanai

Pētījumu par bērnu vārdu krājumu autore uzsāka 2019. gada 19. martā, izsniedzot 11 bērnu vecākiem projekta LAMBA aptaujas anketu, lai pārbaudītu sava bērna vārdu krājumu. Anketa sniedz ziņas par 19 vārdu grupu lietojumu bērna runā. Pēc saņemto anketu rezultātu apkopošanas un analīzes, autore īstenoja sadarbību ar 5 bērniem, kuru vecāku aptaujas rezultāti liecināja par nepietiekamu vārdu krājumu. Rezultāti par katru bērnu apkopoti diagrammās (sk.nodaļu 2.3.1.).

Autore secina, ka viszemākais vārdu krājums ir Armandam (no 407 vārdiem un skaņām spēj atdarināt 5, *savā valodā* nosauc 3 vārdus). Bērns praktiski nerunā, atdarina vien skaņas, bērnam vajadzīga individuāla pieeja un speciālistu rekomendācijas. Sofija atdarina skaņas un spēj nosaukt lietvārdus - 25 vārdus no 407. Amandai ir 99 atbildes no 407. Edgars atdarina 11 skaņas un nosauc 136 vārdus (lietvārdi, darbības vārdi) no 407, Daniels neprot nosaukt nevienu *laika* jēdzienu, bet citās kategorijās nosauc 188 no 407.

Empīriskajam pētījumam autore izvēlējās 4 tematiskas vārdu kategorijas - *laika jēdzienus* (lietvārdi, apstākļa vārdi), *vietas* (*šeit, tepat u.c.*), *virziena* (*te, uz, zem, augšā, lejā u.c.*), *mēra apstākļa vārdus* (*maz, daudz, drusku u.c.*) un *dzīvnieku nosaukumus* (lietvārdus). Šajās kategorijās, pēc vecāku aptaujas rezultātiem, bērniem vārdu krājums nav pietiekams.

Pēc vecāku aptaujas anketu saņemšanas no 15. līdz 21. aprīlim autore izveidoja rotaļas atbilstīgi tematiem, kuros rezultāti bija viszemākie. Piedāvāja bērniem dažādas aktivitātes, lai noskaidrotu bērnu vārdu krājuma attīstību. Ikdienas sarunās ar bērniem, autore konstatēja, ka ir vārdi, kurus bērni patiesībā lieto, bet vecāku anketās tie neuzrādās. Piemēram, Amandas vecāku aptaujā uzrādīts, ka meitene nevar nosaukt nevienu vārdu kategorijā *laiks*, bet uzdodot viņai motivētu jautājumu ar paskaidrojumiem, viņa pasaka *rīts, nakts*.

Par to, ka vecāki anketas aizpildīšanai nav piegājuši ar nopietnību, liecina Sofijas novērošana pirms vārdu krājuma pārbaudes. Meitene, komunicējot ar skolotāju, runā teikumos, tikai konkrētās atbildes saņemšanai reizēm ir jāuzdod papildus jautājums, lai viņa saprastu domu. Piemēram,

jautājot - *Kad tu iesi uz māju?*, *Sofija atbild - vakarā*. Bērni vēroja grāmatās zīmējumus par attiecīgo kategoriju vārdiem, uzdeva jautājumus. Edgars ir zēns, kuru interesē dzīvnieki, viņš labprāt vēro attēlos redzamos dzīvniekus un, mudināts pateikt, kā sauc, nosauc vairākus, pat nejautājot: *Kas tas ir?* Arī šajā gadījumā vecāku aptaujas rezultāti izraisa pārdomas.

Uzsākot pētījumu, lai noskaidrotu bērnu vārdu krājumu, autore sagatavoja grupas telpu ar dažādām aktivitātēm, atbilstoši sagatavoto rotaļu tematiem. Aktivitātes tika piedāvātas dažādos interešu centros. Dabaszinību centrā - smilšu lampa ar dažādām dzīvnieku figūriņām un attēliem. Valodas centrā tika piedāvāti attēli un grāmatas ar attēlotām diennakts daļām. Matemātikas centrā tika piedāvāts darboties ar krāsainiem rīsiem, tos pārberot dažādu izmēru traukos ar karoti vai kausiņu. Vienu nedēļu, autore darbojoties ar bērniem, mudinot viņus atbildēt uz jautājumiem, vēroja bērnu reakciju uz piedāvātajām aktivitātēm. Lai izvērtētu katra bērna progresu vārdu krājuma palpašināšanā, autore vēroja, kuras lietas konkrēti katram bērnam vairāk interesē, kuras ne tik ļoti. Atbilstoši šiem tematiem, ikdienas situācijās uzdeva bērniem motivētus jautājumus, lai bērni iepazītu sagatavotās aktivitātes, kas sekmētu jaunu vārdu apguvi.

Novērojot, tiek secināts, ka visas piedāvātās aktivitātes interesē Sofiju, Danielu un Edgaru. Amandai bija interese par daļu no piedāvātajām aktivitātēm, viņa vairāk izvēlējās rotaļāties bumbiņu baseinā. Tomēr, meitene ar interesi vēroja attēlus pie tāfeles, ik pa brīdim piegāja un ar pirkstu norādīja uz sev pazīstamiem priekšmetiem, piemēram sauli, kad jautāja: *Kas tas ir?*, meitene ar smaidu sejā atbildēja: *saule*. Jautāja - *ko bērni tur dara, kad saule spīd?* Meitene atbildēja- *spēlējas ar mantām*. Daniels un Sofija grāmatas skatījās patstāvīgi, ar pirkstu norādīja uz sev pazīstamiem objektiem- *saule, mēness*. Skolotāja uzdeva jautājumus par sauli un mēnesi, par dienu un nakti- *Kas dienā spīd pie debesīm?*, *Kad mēs redzam sauli?*, *Kad redzam mēnesi?* Bērni atbildēja dažādi. Daži bērni spēja nosaukt pareizi, bet daži jauca vārdus, jo neizprot līdz galam to atšķirību un nozīmi. Bērniem ļoti patika skatīties grāmatas kopā ar skolotāju. Skolotāja turēja grāmatu klēpī, un bērni šķīra lapas, rādīja uz sev pazīstamiem priekšmetiem, kā arī zināmos nosauca, piemēram, *bumba, bērni, spēlējas, spainis, grāmata utt.*

Lai aktivizētu bērniem vārdu krājumā *laika* jēdzienus, skolotāja rīta aplī, pēc sasveicināšanās dzejoliša, bērniem uzdeva jautājumu - *Ko mēs šodien darīsim?* Daži klusēja, bet bija arī, kas atbildēja - *spēlēsimies, iesim ārā*. Skolotāja aicināja paskatīties pa logu un pateikt, *kāds šodien ārā laiks?* *Ko mēs redzam?* *Vai debesīs spīd saulīte?* Atbildes bija dažādas- *jā, nē, saulīte*. Uz jautājumu- *Kad saulīte spīd?* *Pa dienu vai nakti?* neviens neatbildēja, jo jautājums, iespējams, bija par sarežģītu, bērni nevarēja izvēlēties no diviem variantiem. Tad skolotāja

paskaidroja, ka saulīte spīd pa dienu, ar saules stariņiem silda mūs un rada gaismu, bet naktī spīd mēnessiņš.

Armandam vislielākā interese bija par smilšu lampu, zēns izmantoja piedāvātās dzīvnieku rotaļlietas, rādīja sev pazīstamos objektus. Skolotāja aicināja zēnu nosaukt dzīvnieciņu, ar kuriem zēns spēlējās, nosaukumus. Viņa zēnam jautāja, piemēram, *Parādi kukaiņus ar spārniem?* Zēns sākumā nesaprata, ko viņam jautā, bet tad skolotāja parādīja biti, paskaidroja, ka bitei ir spārni, un attēloja, kā bite lido. Zēns pasmaidīja un pateica, *bite*, un pats rādīja, kā viņa lido.

Sofijai un Danielam ļoti patika darboties ar krāsainajiem rīsiem. Skolotāja uzdeva dažādus jautājumus- *Kurš trauks ir tukšs? Vai šis trauks ir tušs vai pilns? Cik daudz rīsu ir šajā traukā? Kurā traukā ir vairāk rīsu? Kurā traukā vēl vajadzētu piebērt, lai būtu daudz rīsu?* Bērni sniedza dažādas atbildes, jo ne visi jēdzieni viņiem bija saprotami. Skolotājai vajadzēja pacietīgi skaidrot, līdz bērni saprata daudzumu jēdzienus.

Par tematu *atrašanās vieta*, skolotāja mudināja bērnus runāt ikdienas situācijās, piemēram, kārtojot rotaļlietas. Aicinājums tika izteikts, nolikt mantu pēc norādes, piemēram, *Noliec, lūdzu, šo grāmatu plauktā!* Kad bērns to izdarīja, autore jautāja: *Kur tu noliki grāmatu?* Sekoja dažādas atbildes, piemēram, *tur, plauktā, uz plaukta, šite*. Pirms došanās pastaigā, gardarobē ģērbjoties, skolotāja aicināja bērnus nolikt savas grupiņā velkamās karpītes skapītī *iekšā*. Bērni ielika tās iekšā. Uz skolotājas jautājumu bērni atbildēja dažādi, *iekšā skapītīt, skapītī, tur, vai, kā Armands*, tikai norādīja ar pirkstu, kur kurpes ielika. Pastaigas laikā skolotāja jautāja bērniem: *Vai tagad ir diena vai nakts?* Bērni uzreiz skatījās debesīs, daži norādīja ar pirkstu un debesīm un teica *saule*, Daniels pateica- *diena*, savukārt, Amanda- *nakts*. Kad bērni darbojās smilšu kastē, skolotāja aicināja viņus ar lāpstiņu bērt smiltis dažādos trauciņos. Nodarbes laikā skolotāja palīdzēja bērniem darboties ar smiltīm un noskaidrot jēdzienus *maz, daudz, tukšs, pilns*, uzdodot jautājumus par tematu *daudzuma izteikšana*.

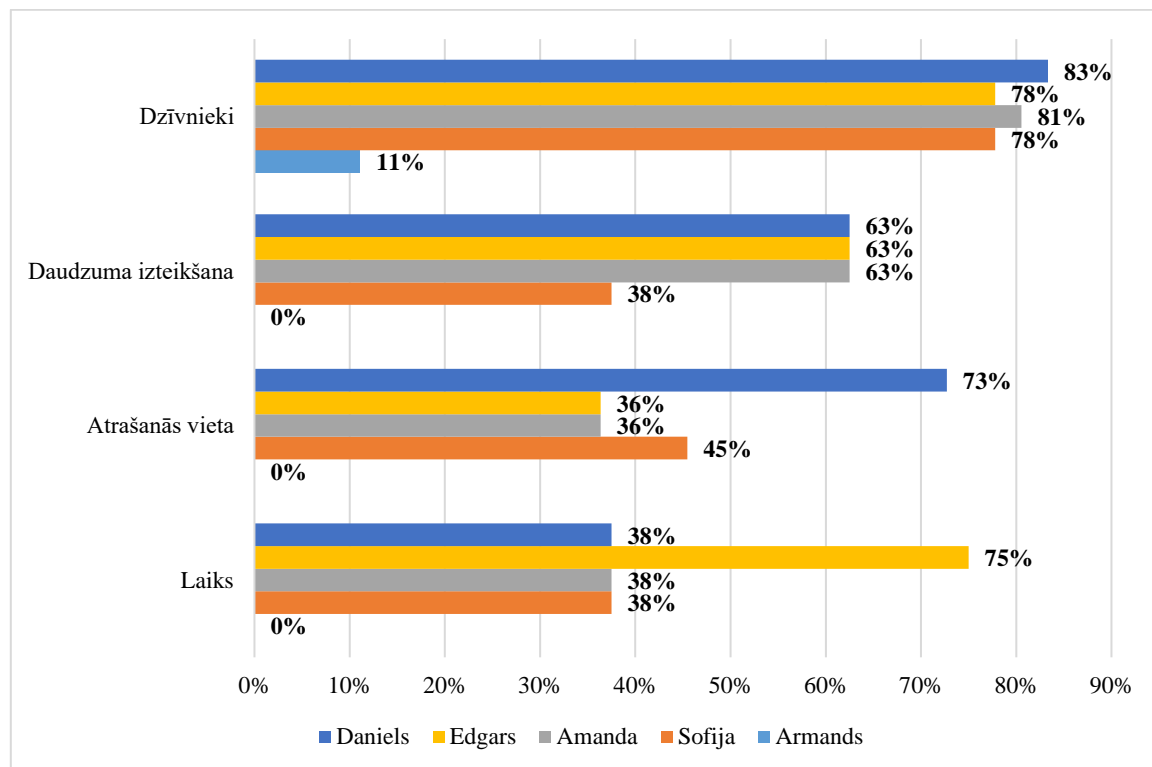
Pēc nedēļu garas darbošanās konkrēto tematu vārdu apguves veicināšanai, autore secināja, ka bērni lieto vārdus, kurus iepriekš nav lietojuši, piemēram, *diena, nakts, mēness, tur, ārā, pāri, viens u.c.* Bērniem ir interese par šiem tematiem un vārdu krājums bagātinās. Turpmākajā darbībā autore sagatavoja telpu izveidotajām rotaļām, uz kurām individuāli aicināja piecus bērnus, kuriem, pēc vecāku aptaujas, bija viszemākie rezultāti. Autore veica katra bērna individuālo novērošanu ar savām izveidotajām rotaļām, atbilstīgi četriem tematiem, kuros bija viszemākie rezultāti pēc vecāku aptaujām. Sagatavotās aktivitātes notika grupā, pārējie bērni pa to laiku ar audzinātāju pavadīja laiku ārā laukumīnā. Rotaļas notika secīgi, viena pēc otras, interese nezuda, tā tikai

pieauga. Pozitīvi bija tas, ka skolotāja strādāja individuāli ar vienu bērnu, visa viņas interese bija veltīta tikai viņam, tas veicināja atsaucību un interesi piedalīties piedāvātajās aktivitātēs. Ikdienā bērni pieraduši, ka skolotāja strādā ar visu grupu. Ienākot rotaļu telpā, bērniem bija dažādas emocijas. Kādam bija liela interese par to, kas tagad notiks, cits ienāca sabijies un neizpratnē, kas viņu sagaida un acīs jautājums: *Kāpēc mēs esam divatā ar audzinātāju?*. Bet lielākoties bērni ienāca ar smaidu grupā, jo ieraudzīja jaunas spēlēs. Piedāvātās rotaļas bērniem ļoti patika, cits izspēlējot visas rotaļas, vēlējās vēlreiz kādu spēlēt. Vislielākā interese bija par rotaļu – *“Vārdu krājuma paplašināšana ar kartiņu un rotaļlietu materiālu”*. Tas tāpēc, ka dzīvnieciņu attēli un rotaļlietas bija jauna nodarbe, kuras laikā skolotāja uzdeva jautājumus, daudzas bērniem nezināmas lietas paskaidroja un atbildēja uz bērnu jautājumiem. Grūtības sagādāja rotaļa *“Diennakts daļas”*, jo šajā vecumā bērni vēl nespēj atšķirt šīs kategorijas jēdzienus.

“Mēs nevaram izvairīties no mazu bērnu jautājumiem. Kad bērni paaugas, viņi bieži pārstāj jautāt, iespējams, tāpēc, ka apkārtējie cilvēki nomāc jautāšanas tieksmi. Varbūt iemesls ir pieaugušo nevērība vai biedru izsmiekls, vai arī apsīkst dabiskā zinātkāre, kas mazam bērnam rada dedzīgu vēlēšanos mācīties. Lai kādi būtu iemesli, mums jācīnās pret tendenci gluži vienkārši pieņemt teikto, nevis jautāt. Jāveicina bērna zinātkāre un jāmudina bērns jautāt” (Fišers, 2005, 98). Pēc novērojuma veikšanas, autore secina, ka bērnu vārdu krājuma bagātināšanās ir notikusi un nozīmīga vieta šajā procesā ir jautājumu uzdošanai, jautājumu uzklaušīšanai un atbildēm uz tiem. Lai gan pētījuma gaitā, pēc pedagoga rosinātām sarunām, radās vecāku sapratne par nepieciešamību pievērst uzmanību bērnu valodas attīstībai, daži vecāki tomēr neuzklaušīja pedagoga ieteikumus. Pedagogam atkārtota šo vecāku pārliecināšana par bērnu vārdu krājuma bagātināšanas nepieciešamību, apsverot iespēju, problēmas risināšanā piesaistīt speciālistus.

2.3.3. Bērnu vārdu krājuma izvērtējums pētījuma noslēguma posmā

Ar rotaļām tika pārbaudīts vārdu krājums pieciem bērniem, kuriem pēc vecāku aptaujas rezultātiem konstatēts nepietiekams vārdu krājums. Rotaļu rezultāti apkopoti diagrammā (sk. 9. attēlu)

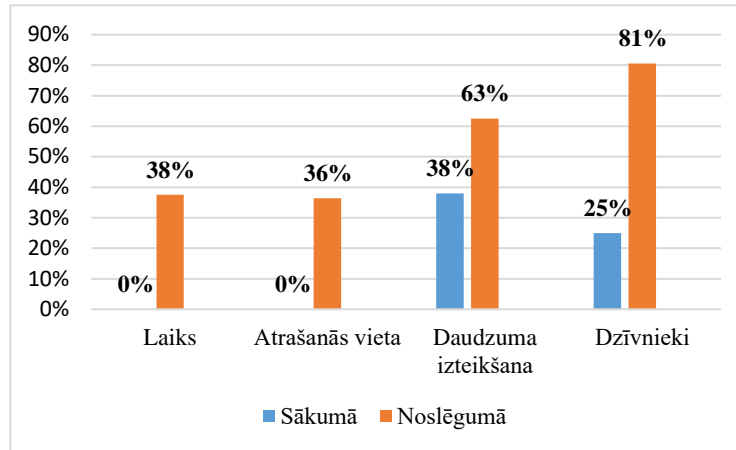

9.attēls Bērnu vārdu krājums par dažādiem tematiem pētījuma noslēguma posmā

Analizējot rotaļu rezultātus, autore salīdzināja tos ar vecāku aptaujās iegūtajiem rezultātiem.

Amandai ar rotaļām konstatēts, ka visās kategorijās ir labāki rezultāti, salīdzinot ar vecāku viedokli. Vecāku vērtējumā meitene saprot, bet nelieto *laika* jēdzienu, savukārt, rotaļā viņa nosauc 3 vārdus. Līdzīgi, otrajā rotaļā, Amanda saprot norādes, vārdus izrunā, bet ne vienmēr izruna ir pareiza (izlaisti burti). *Daudzumu izteikšanā* (3. rotaļa) konstatēts par 25% labāks rezultāts nekā pēc vecāku aptaujas, bet *dzīvnieku nosaukumus* rotaļnodarbībā meitene nosauc par 56% vairāk nekā vecāku anketā. Šāda rezultātu atšķirības iemesls varētu būt tas, ka Amandas mamma, būdama aizņemta darbos, nevelta pietiekami daudz laika sarunai ar bērnu.

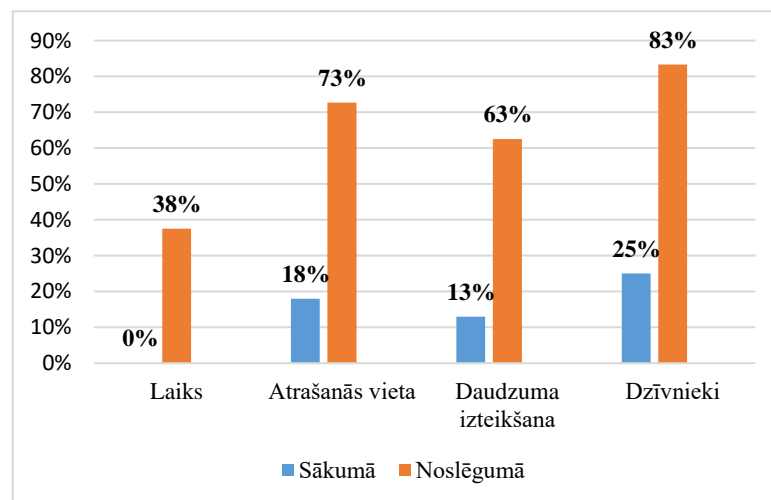
Rezultātu salīdzinājums (sk.10.attēlu).

10. attēls Amandas vārdu krājumu salīdzinājums pētījuma sākumā un noslēguma posmā

Danielam ar rotaļām konstatēts, ka visās kategorijās ir labāki rezultāti, salīdzinot ar vecāku aptaujās uzrādīto. Zēnam patīk dzīvnieki, un viņš ar interesi meklēja attiecīgos rotļlietu dzīvniekus, lai uzliktu uz attēla. Daži dzīvnieki zēnam likās nepazīstami, to nosaukumi tika noskaidroti rotaļas gaitā. Daniels par diennakts laikiem stāsta, rādot uz tumšu attēlu - *tur ir nakts, nav putniņš ārā*. Šāda rezultātu atšķirība iespējama tāpēc, ka vecāki ikdienā, pārrunās ar audzinātāju, atklāja, ka ikdienā Daniels daudz laika pavada kopā ar māsām, un, iespējams, aptaujā vecāki norāda tikai tos vārdus, ko ikdienā dzirdējuši. Iespējams, ka sarunājoties ar māsām, pielieto vairāk vārdus, kā ir norādīts aptaujas anketā.

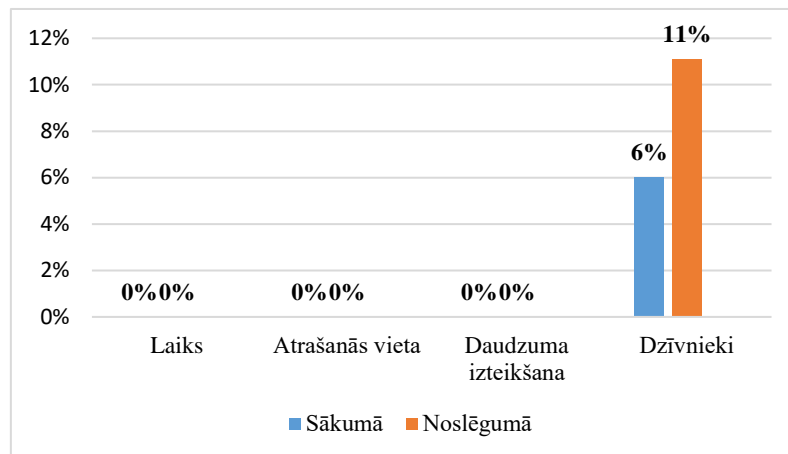
Rezultātu salīdzinājums (sk.11.attēlu).

11.attēls Daniela vārdu krājumu krājuma dinamika

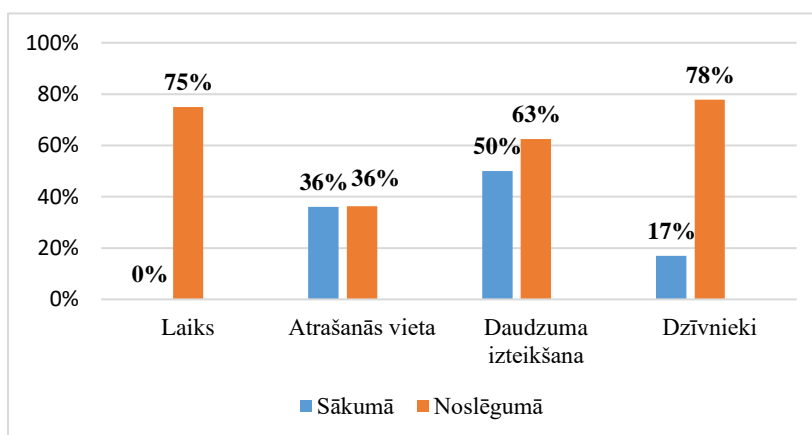
Armandam ar rotaļām konstatēts, ka visās kategorijās rezultāts ir līdzīgs kā vecāku aptaujā. Zēns praktiski nerunā, atdarina dažādas skaņas, runā vien nedaudzus jēdzienus par dzīvniekiem “savā valodā”. Ikdienā, sarunājoties ar vecākiem, viņi atklāj, ka Armands, pārnākot mājās, kā viņi apgalvo, atpūšas, guļot gultā, skatoties multfilmās. Komunikācija vecākiem ar bērnu ir nepietiekama, un bērna valodas attīstību tas neveicina. Vecāki apsver arī iespēju Armanda runas attīstībai saņemt nepieciešamās speciālistu rekomendācijas.

Rezultātu salīdzinājums (sk. 12.attēlu).

12. attēls Armanda vārdu krājuma salīdzinājums pētījuma sākumā un beigās

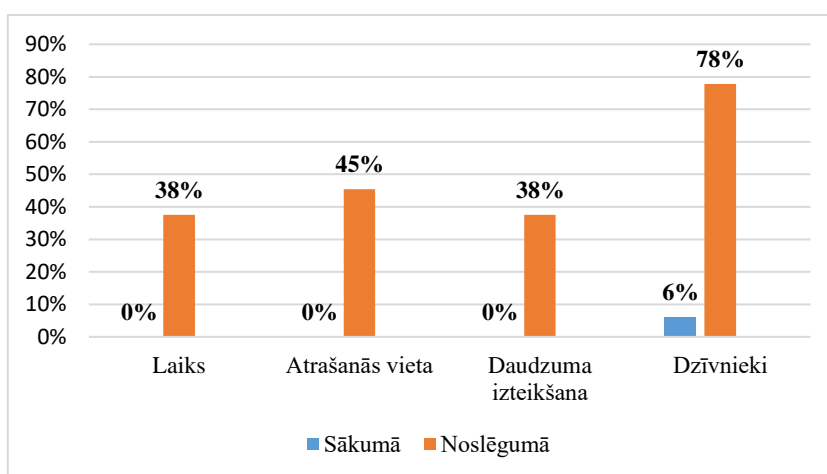
Edgaram ar rotaļām konstatēts, ka visās kategorijās ir labāki rezultāti, salīdzinot ar vecāku viedokli. Kategorijā *laiks*, zēns atkārtoti skolotājas teikto - *diena, nakts, tagad*. Kategorijā *atrašanās vieta* vecāku viedoklis sakrīt ar pedagoģiskajā rotaļnodarbībā konstatēto, bet daudzumu izteikšanā zēna rezultāts rotaļnodarbībā ir par 13% augstāks, nekā vētējuši vecāki. *Dzīvniekus* zēns nosauc par 61% vairāk, nekā uzrādīts vecāku anketā. Rezultātu salīdzinājums (sk. 13.attēlu).

13.attēls Edgara vārdu krājumu salīdzinājums pētījuma sākumposmā un beigās

Sofijai ar rotaļām konstatēts, ka visās kategorijās ir labāki rezultāti, aslīdzinot ar vecāku viedokli. Viņa daudz runā, bet, atbildot uz jautājumiem, jauc jēdzienus. Pēc skolotājas paskaidrojumiem, var nosaukt vārdus pareizi. Autore uzskata, ka ar meiteni ir jāveido saruna un jāmotivē atbildēt uz jautājumiem gan bērnudārzā, gan mājās. Šāds rezultāts, iespējams, ir tāpēc, ka aptaujas anketa ir pavisām aizpildīta. Sarunā meitenes mamma atzina, ka viņai neesot laika tādām lietām, jo strādā nakts maiņās un pa dienu jāatpūšas. Mamma nav atsaucīga pedagoga uzaicinājumam uz pārrunām par meitas runas prasmi.

Rezultātu salīdzinājums (sk. 14. attēlu).

14. attēls Sofijas vārdu krājumu salīdzinājums pētījuma sākumā un beigās

No vecāku aptaujas rezultātu un rotaļnodarbībās vērotā salīdzinājuma var secināt, ka liela nozīme ir pedagoga un vecāku attieksmei pret bērna valodas apguvi un vārdu krājuma bagātināšanu. Pēc novērojumiem bērnudārzā, var secināt, ka Sofijas vecāki ir vienmēr steidzīgi un ar meiteni maz sarunājas, neuzklausā līdz galam, ko bērns grib viņiem paziņot. Saziņa ir gan verbāla, gan neverbāla – ar žestu palīdzību. Lai valoda bagātinātos, meitenei vajag vairāk uzmanības. Gan ar Sofiju, gan citiem bērniem, pedagogam jārunā visas dienas garumā. Jākomentē darbības bērnudārzā, ārā pastaigājoties, nosaucot tuvākā apkārtnē redzamo, atbildot uz bērnu jautājumiem. Ar bērniem vēlams sarunāties arī tad, ja viņi nerunā. Arī Amandai vārdu krājuma bagātināšana sekmētos, ja ar meiteni tiktu vairāk runāts ikdienā par notiekošo tuvākajā apkārtnē, lasītas pasakas. Vērojot viņu bērnudārzā, var secināt, ka vēlme runāt ir, uzdotos jautājumus saprot, bet atbildēt ne vienmēr var. Runas uzlabošanai pakāpeniski jācenšas atradināt no knupīša lietošanas - to viņa vēl arvien reizēm dara. Edgaram ir problēmas ar vārdu krājumu, bet , pēc pārrunām ar

vecākiem, tas pakāpeniski paplašinās, jo vecāki ar viņu daudz runā par to, kas bērnu interesē. Zēns tiek uzklauts un žestu vietā arvien vairāk lieto vārdus. Edgars uz jautājumu atbildi izsaka īsos teikumos. Armandam valodas apguve nerit pietiekami sekmīgi. Daniela vārdu krājums paplašinās, to varēja novērot rotaļnodarbībās, kur viņa rezultāti visās kategorijā bija augstāki nekā vecāku vērtējumā.

Rotaļnodarbībās un pārējā laikā pirmsskolas izglītības iestādē ar bērniem visas dienas garumā notiek pedagoģiskais process, kura laikā bērnu vārdu krājums tiek bagātināts.

Secinājumi

Izstrādājot darbu par 2-3 gadu vecu bērnu vārdu krājuma bagātināšanas iespējām rotaļās un sadzīves situācijās, tika secināts:

1. Literatūras avotu izpēte liecina, ka bērna attīstību, īpaši valodas apguvi 2-3 gadu vecumā, ietekmē periods vēl pirms bērna dzimšanas, vecāku un bērnu attiecības bērna agrīnā dzīves periodā un bērna vispārējā attīstība. Domāšana un valoda bērnam attīstās kopsakarībā, līdz ar to vārdu krājuma bagātināšanu būtiski ietekmē bērna personības izaugsme.
2. Valoda ir zīmju sistēma, ko lieto, lai sazinātos, izteiktu domas, fiksētu informāciju, tā ir zināšanu sniegšanas un apgūšanas līdzeklis, sarunāšanās ar bērnu agrīnajā vecumposmā ir nozīmīgs bērna vārdu krājuma bagātināšanas faktors.
3. Saruna, kas mudina bērnu domāt, veicina bērna valodas bagātināšanos.
4. Rotaļa ir neatņemama bērnības sastāvdaļa, un rotaļa ir līdzeklis sekmīgai vārdu krājuma bagātināšanai.
5. Empīriskā pētījuma laikā tika konstatēts, ka no grupas kopējā bērnu skaita augsts un ļoti labs vārdu krājums ir 6 bērniem, bet 5 bērniem nepieciešama individuāla pieeja, kas jāīsteno sadarbībā ar 5 bērniem. Pielietojot jautājumu secību, un motivējot šos 5 bērnus, izmantojot rotaļas par tematiem - *laiks, atrašanās vieta, daudzuma izteikšana un dzīvnieki*, pēc nodarbībām un sarunām šo bērnu vārdu krājums straujāk izmainījies par tematu *laiks*. Pētījuma sākumā bērni nenosauc nevienu vārdu par šo tematu, tad pēc nodarbībām 4 bērni izrunā 2 līdz 3 vārdus (*tagad, diena, rīt*), bet viens bērns, kurš gandrīz nemaz nerunā, pētījuma noslēgumā atpazīst vairākus dzīvniekus un nosauc viņus *savā valodā*.
6. Pārzinot bērna vecumposma attīstības likumsakarības, pirmsskolas izglītības iestādē pedagogs novērtē situāciju un, radot vidi un apstākļus, kā arī, organizējot bērnu vecumam atbilstošas rotaļnodarbības, var sekmēt bērnu vārdu krājuma bagātināšanos.
7. Pedagogs, bērnu vārdu krājuma paplašināšanai, izmanto motivētu jautājumu uzdošanu bērniem ikdienas sarunās, sadzīves situācijās, tā bagātinot bērnu vārdu krājumu.
8. Nepietiekams vārdu krājums ir bērniem, kuru vecākiem jārod iespēja veikt pasākumus bērna vārdu krājuma paplašināšanai. Bērniem ar nepietiekamu vārdu krājumu, pedagogs izstrādā individuālu nodarbību plānu vārdu krājuma bagātināšanai.
9. Apkopojot un analizējot empīriskā pētījumā iegūtos rezultātus, izvirzītā hipotēze - bērna vārdu krājums tiek bagātināts, ja pedagogs interešu centros sekmē ikdienas sarunu īstenošanu un rotaļu darbības par bērna pieredzē mazāk pazīstamiem tematiem – ir apstiprinājies.

Priekšlikumi

Lai sekmētu 2-3 gadu vecu bērnu valodas bagātināšanu rotaļās un sadzīves situācijās, autore izsaka sekojošus priekšlikumus:

1. Nodrošināt pirmsskolas izglītības iestādē rotaļnodarbību vidi, kas izraisa bērņā pozitīvas emocijas un vēlmi piedalīties nodarbībā.
2. Organizējot bērnu pastaigas, rosināt bērnus apgūt jaunus vārdus no tuvākās apkārtnes. Pedagogam jāuzdod bērņiem jautājumi, jāuzklausā atbildes un jāsniedz atbildes uz bērņiem uzdotajiem jautājumiem.
3. Izvēlēties rotaļnodarbības par tematiem, kur bērņiem vārdu krājums, atbilstoši vecumam, ir nepietiekams. Rotaļu gaitā, rosinot bērņiem iesaistīties nodarbībā, vispirms, uzdot jautājumu, uz kuru bērņiem ir zināma atbilde, tas bērņiem iedrošinās meklēt atbildi arī uz citiem jautājumiem.
4. Pedagoģiskajā procesā veidot individuālas rotaļas bērņiem, kuru vārdu krājums būtiski atšķiras no pārējo grupas bērņiem vārdu krājuma. Pievērst uzmanību tam, lai bērņiem, uzdot jautājumu, nodarbībai atvēlētais laiks būtu pietiekams jautājuma izpratnei un atbildes sniegšanai,
5. Veicināt verbālu komunikāciju ar bērņiem, kurš vēl komunicē daļēji ar žestu palīdzību. Sadzīves situācijās nosaukt lietas un priekšmetus, notiekošās darbības, uzdot jautājumus un mudināt bērņiem atbildēt.
6. Nodrošināt pedagoģu un vecāku sadarbību ikdienā. Informēt vecākus par nepieciešamību pievērst uzmanību bērņa runas attīstībai mājās, iesakot metodes vārdu krājuma paplašināšanai, ja bērņa vārdu krājums, atbilstoši vecuma posmam, nav pietiekams. Sadarbību nodrošināt, aicinot vecākus uz individuālām sarunām, skaidrot rotaļu aprakstus.
7. Vecākiem ar bērņiem runāt precīzā valodā jau no agrīnā vecumposma, jo bērņiem nekritiski atveido valodas vidē dzirdēto. Vecākiem mudināt bērņiem izteikt savas domas, lai kļūtu plašāks vārdu krājums.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Alekse, I. (2003). *Runātprasme*. Rīga: RaKa.
2. Brice, B. (2017). *Visi desmit spēlējas*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
3. Boša, R. (1999). *Mana rotaļspēle. Pirmsskolas izglītības iestāžu pašgatavoto metodisko līdzekļu izstāde '98*. Rīga: SIA N.I.M.S.
4. Dzintare, D. (2000). *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
5. Dzintere, D. (2002). *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
6. Dzintere, D., Stanangaine, I., (2005). *Rotaļa-bērna dzīvesveids*. Rīga: RaKa.
7. Dzintere, D., Stangaine, I., Augstkalne, D. (2014). *Bērna komnatīvās kompetences attīstība*. Rīga: RaKa.
8. Dzintere, D., Stanangaine, I. (2017). *Rotaļa-bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: RaKa.
9. Fišers, R., (2005). *Mācīsim bērniem domāt*. Rīga: RaKa.
10. Fišers, R., (2005). *Mācīsim bērniem mācīties*. Rīga: RaKa.
11. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
12. Hadaņonoka, I., Hadaņonoka, L., Staļģe, L., Merirande, R. (1999). *Kā raisās valodiņa?*. Rīga: Apgāds Rasa ABC.
13. Helminga, H. (2006). *Montesori pedagogija*. Rīga: Jumava.
14. Irbe, A., Lindenberga, S., (2015). *Bērns runāt mācās ģimenē*. Rīga: RaKa.
15. Jurgena, I. (2002). *Vispārīgā pedagogija*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
16. Korbe, V. (2007). *Programma skaņu izrunas un runas kultūras attīstīšanai pa pakāpēm pirmsskolas vecuma bērniem un bērniem ar izrunas traucējumiem*. Rīga: SIA Izglītības soļi.
17. Kutik, C. (2007). *Entscheidende Kindersjahre Ein Handbuch zur Erziehung von 0 bis 7*. Stuttgart.
18. *Latviešu valodas monolingvāla un bilingvāla apguve: rīki, teorijas un lietojums*. (2017). **KOMUNIKATĪVĀS ATTĪSTĪBAS TESTS I: VĀRDI UN ŽESTI**.
Pieejams: https://www.lamba.lv/attachments/rokasgramata/KATI_Vardi_zesti.pdf
19. Markus, D. (2003). *Bērna valoda: no pirmā klieziņa līdz pasakai*. Rīga: Apgāds Rasa ABC.
20. Miltiņa, I. (2005). *Skaņu izrunas traucējumi*. Rīga: RaKa.
21. Ministru kabineta noteikumi nr.716, *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem*. (2018). Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303371>

22. Montgomerija, H. (2019). *Vecāku maģija. Septiņi vienkārši soļi veiksmīgai bērnu audzināšanai.* Rīga: Zvaigzne ABC.
23. Nagla, I.(2017). Jāmācās sarunāties un vienam otru sadzirdēt. *Pirmsskolas izglītība.*(26.05.2017), Rīga:Izglītība un Kultūra elektroniskais pielikums par visu, kas svarīgs pirmsskolā , (2007),5).
24. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* (2000). Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
25. Prudņikova, I. (2004). *Montesori pedagoģija ikdienā.* Rīga: RaKa.
26. Romenkova, V. (2008). *Bērns ģimenē un sabiedrībā.* AB.LV sabiedriskā labuma fonds.
27. Rūķe-Draviņa ,V. (1982). *No pieciem mēnešiem līdz pieciem gadiem.* Stokholma.
28. Stangaine, I. (2014). *Pirmsskolas vecuma bērna dialogrunas attīstība rotaļās.*
(Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, Rīga, Latvija).
Pieejams:https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/45275/i_stangaines_disertacija.pdf?sequence=1&isAllowed=y
29. Strautmane, Z. (2008). *Ikdiena ar mazuli.* Rīga: Jumava.
30. Spreuwenberg R. (2019). *Why Parent Involvement is So Important in Early Childhood Education.*
Pieejams:<https://blog.himama.com/why-parent-involvement-is-important-in-preschool/>
31. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija .* Rīga: Zvaigzne ABC.
32. Špona, A., Čehova, Z. (2004). *Pētniecība pedagoģijā.* Rīga: RaKa.
33. Špona, A., Jermolajeva, J., Stangaine, I., Siliņa-Jasjukeviča, G., Tauriņa, A., Medne, D., ... Vigule, D. (2015). *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā.* Rīga: RaKa.
34. Vigotskis Ļ. (2002). *Domāšana un runa.*Rīga: Izdevniecība EVE.
35. Višķere, Z. (2017). *Spēlēties un audz!* Rīga: SIA J.L.V.
36. Vorda, S. (2017). *Mazais runā Baby Talk programma.* Rīga: Zvaigzne ABC.
37. Vuorinens, R., Tūnala, E. (1999). *Psiholoģijas pamati. Cilvēka attīstības posmi.* Rīga: Zvaigzne ABC.
38. Žukovs, L. (1997). *Ievads pedagoģijā.* Rīga: RaKa.
39. Buceniece, L .(2019). *Raidījums Krustpunktā 08.10.2019.Latvijas radio.* Pieejams: <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/krustpunkta/diskusija-vai-japarskata-pirmsskolas-izglitibas-iestazu-pedagogu.a122149/>
40. Vulāne, A., Ureka, O.,Darģis, R., Tauriņa, A., Zīriņa, T., Grama-Simonsena, H. (2017). *Latviešu Komunikatīvās attīstības testa rokasgrāmata.*

- Pieejams: https://www.lamba.lv/attachments/rokasgramata/KAT_I_II.pdf
41. Vulāne, A., Markus, D., Ureka, O. (2017). *Vecāku aptaujas nozīme bērnu valodas pētījumos*.
Pieejams: https://www.lamba.lv/attachments/publications_final/3_Vulane_Markus_Ureka_Vecaku_aptauja.pdf
42. Эльконин, Д. Б. *Периодизация развития*. Реферат.
Pieejams: <https://works.doklad.ru/view/8w3jJSug6b8.html>
43. Максаков, А. И. (1988). *Правильно ли говорит ваш ребенок*. Москва: Просвещение.
44. Петровский, А. В. (1979). *Возрастная и педагогическая психология*. Москва: Просвещение.
45. Швайко, Г. С. (1988). *Игры и игровые упражнения для развития речи*. Москва: Просвещение.

Pielikumi

1. PIELIKUMS Komunikatīvās attīstības tests I: vārdi un žesti D. daļa

KOMUNIKATĪVĀS ATTĪSTĪBAS TESTS I: VĀRDI UN ŽESTI

*	Bērna dzimšanas dati (dd.mm.gggg)	_____		
*	Bērna dzimums	☐ Meitene	☐ Zēns	
*	Jūs esat bērna	☐ māte	☐ tēvs	☐ cits

D. Bērna vārdu krājums

Bērni daudzus vārdus uztver, saprot, bet vēl nesaka. Ja bērns, piemēram, tikai parāda uz suni, kad Jūs sakāt šo vārdu, bet pats to nesaka, tad norādiet to ailē SAPROT. Ailē SAPROT UN LIETO norādiet tikai tos vārdus, kurus bērns lieto patstāvīgi, nevis atkārto Jūsu tikko pateikto vārdu.

Iespējams, Jūsu bērns tālāk minētos vārdus izrunā nepilnīgi, citādi nekā norādīts anketā, piemēram, saka *brunis*, nevis *bruņurupucis*, *katis*, nevis *kaķis* utt. Tas nozīmē, ka viņš pazīst nosaukto reāliju un izmanto tās nosaukumu, tāpēc atzīmējiet, ka bērns SAPROT UN LIETO šo vārdu.

Nemiet vērā, lūdzu, ka sarakstā minēti vārdi, kurus bērni vispār lieto, tāpēc neuztraucieties, ja Jūsu bērns pašlaik runā tikai dažus no tiem.

1. Skaņu atdarināšana (13)

Skaņa	Saprot	Saprot un lieto
ai-ai, ajajai	☐	☐
br/brm/brum	☐	☐
čiv-čiv	☐	☐
čuk-čuk/tu-tū	☐	☐

Skaņa	Saprot	Saprot un lieto
kvā-kvā	☐	☐
mū	☐	☐
ņam-ņam	☐	☐
ņau/miau	☐	☐

Skaņa	Saprot	Saprot un lieto
pī-pī	☐	☐
ruk-ruk	☐	☐
vau-vau	☐	☐

kikerigū	☐	☐
krā-krā	☐	☐

pēk-pēk/ pek-pek	☐	☐
------------------	--------------------------	--------------------------

2. Dzīvnieki (reālie un rotaļlietas) (36)

	Saprot	Saprot un lieto
aita	☐	☐
bite	☐	☐
bruņurupucis	☐	☐
cālis	☐	☐
cūka	☐	☐
čūska	☐	☐
ezis	☐	☐
gailis	☐	☐
govs	☐	☐
kaķis	☐	☐
kukainis	☐	☐
lācis	☐	☐
lapsa	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
lauva	☐	☐
mārīte	☐	☐
muša	☐	☐
pele	☐	☐
pērtiķis	☐	☐
pīle	☐	☐
pingvīns	☐	☐
pūce	☐	☐
putns	☐	☐
skudra	☐	☐
suns	☐	☐
taurenis	☐	☐
tīģeris	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
varde	☐	☐
vāvere	☐	☐
vilks	☐	☐
vista	☐	☐
zaķis	☐	☐
zilonis	☐	☐
zirgs	☐	☐
zirneklis	☐	☐
zivs	☐	☐
zoss	☐	☐
žirafe	☐	☐

3. Transports (reālais un rotaļlietas) (10)

	Saprot	Saprot un lieto
autobuss	☐	☐
helikopters	☐	☐
kuģis	☐	☐
lidmašīna	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
mašīna	☐	☐
motocikls	☐	☐
ratiņi	☐	☐
ritenis/velosipēds	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
traktors	☐	☐
vilciens	☐	☐

4. Rotaļlietas, grāmatas u. tml. (8)

	Saprot	Saprot un lieto
bumba	☐	☐
balons	☐	☐
grāmata	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
klucīši	☐	☐
lāpsta	☐	☐
lelle	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
rotaļlieta/ mantiņa	☐	☐
spainītis	☐	☐

5. Pārtika (34)

	Saprot	Saprot un lieto
ābols	☐	☐
apelsīns	☐	☐
banāns	☐	☐
biezpiens	☐	☐
bumbieris	☐	☐
burkāns	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
konfekte	☐	☐
kotlete	☐	☐
krējums	☐	☐
maize	☐	☐
makaroni	☐	☐
ogas	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
siers	☐	☐
sula	☐	☐
sviests	☐	☐
tēja	☐	☐
tomāts	☐	☐
torte/kūka	☐	☐

cepums	☐	☐
gaļa	☐	☐
gurķis	☐	☐
jogurts	☐	☐
kāposti	☐	☐
kartupeļi	☐	☐

ola	☐	☐
piens	☐	☐
pīrādziņi	☐	☐
putra	☐	☐
salāti	☐	☐
saldējums	☐	☐

ūdens	☐	☐
zemenes	☐	☐
zivs	☐	☐
zupa	☐	☐

6. Apģērbs un apavi (20)

	Saprot	Saprot un lieto
autiņbiksītes /pampers	☐	☐
bikses	☐	☐
biksītes	☐	☐
cepure	☐	☐
cimdi	☐	☐
čības	☐	☐
džemperis	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
jaka	☐	☐
kleita	☐	☐
kreklis	☐	☐
krelles	☐	☐
kurpes	☐	☐
lacīte /krūšautiņš	☐	☐
mētelis	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
pogas	☐	☐
šalle	☐	☐
šorti /īsbikses	☐	☐
zābaki	☐	☐
zeķbikses	☐	☐
zeķes	☐	☐

7. Ķermeņa daļas (21)

	Saprot	Saprot un lieto
acis	☐	☐
ausis	☐	☐
celis/ceļgals	☐	☐
deguns	☐	☐
galva	☐	☐
kāja	☐	☐
kakls	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
mati	☐	☐
mēle	☐	☐
mugura	☐	☐
mute	☐	☐
naba	☐	☐
nagi	☐	☐
pirksti	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
pleci	☐	☐
roka	☐	☐
seja	☐	☐
vaigi	☐	☐
vēders	☐	☐
zobi	☐	☐

8. Dzīvojamās telpas un mēbeles (24)

	Saprot	Saprot un lieto
dīvēns	☐	☐
durvis	☐	☐
duša	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
gaitenis	☐	☐
galds	☐	☐
gulta	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
istaba	☐	☐
izlietne	☐	☐
kāpnes	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
krāns	☐	☐
krāsns	☐	☐
krēsls	☐	☐
ledusskapis	☐	☐
logs	☐	☐
paklājs	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
plīts	☐	☐
podš/podiņš	☐	☐
skapis	☐	☐
spogulis	☐	☐
televizors	☐	☐
tualete	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
vanna	☐	☐
vannas istaba	☐	☐
virtuve	☐	☐

9. Māja, saimniecības piederumi, sadzīves priekšmeti un tehnika (34)

	Saprot	Saprot un lieto		Saprot	Saprot un lieto		Saprot	Saprot un lieto
āmurs	☐	☐	kaste	☐	☐	radio	☐	☐
atkritumi	☐	☐	katls	☐	☐	sega	☐	☐
atslēgas	☐	☐	knūpis	☐	☐	slota	☐	☐
attēls	☐	☐	krūze	☐	☐	soma, somiņa	☐	☐
birste	☐	☐	ķemme	☐	☐	spilvens	☐	☐
bloda	☐	☐	lampa	☐	☐	šķēres	☐	☐
brilles	☐	☐	matu suka	☐	☐	šķīvis	☐	☐
dakšiņa	☐	☐	nauda	☐	☐	telefons	☐	☐
dvielis	☐	☐	papīrs	☐	☐	zāles	☐	☐
gaisma	☐	☐	pudele	☐	☐	ziepes	☐	☐
glāze	☐	☐	pulkstenis	☐	☐			
karote	☐	☐	putekļsūcējs	☐	☐			

10. Ārpus mājām (Uz ielas, parkā, vasarnīcā, dabā) (29)

	Saprot	Saprot un lieto		Saprot	Saprot un lieto		Saprot	Saprot un lieto
akmens	☐	☐	lietus	☐	☐	saule	☐	☐
(iet) ārā	☐	☐	māja	☐	☐	slidkalniņš	☐	☐
baseins	☐	☐	mājas	☐	☐	smiltis	☐	☐
baznīca	☐	☐	mākonis	☐	☐	sniegs	☐	☐

ceļš	☐	☐
darbs	☐	☐
dārzs	☐	☐
debesis	☐	☐
koks	☐	☐
jūra	☐	☐

mēness	☐	☐
mežs	☐	☐
pagalms	☐	☐
parks	☐	☐
peļķe	☐	☐
puķe	☐	☐

šūpoles	☐	☐
veikals	☐	☐
zāle	☐	☐
zvaigznes	☐	☐
zooloģiskais dārzs	☐	☐

11. Cilvēki (21)

	Saprot	Saprot un lieto
ārsts	☐	☐
audzinātāja/-s	☐	☐
aukle	☐	☐
bērna (savš) vārds	☐	☐
bērns	☐	☐
brālis	☐	☐
cilvēks	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
krustmāte	☐	☐
krusttēvs	☐	☐
ļaudis	☐	☐
māsa	☐	☐
māte*	☐	☐
mazulis/bēbis	☐	☐
meitene	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
onkulis	☐	☐
tēvocis	☐	☐
puika/zēns	☐	☐
tante	☐	☐
tēvs*	☐	☐
vecāmāte*	☐	☐
vectēvs*	☐	☐

* vai arī vārds, kuru izmantojat savā ģimenē.

12. Bērna ikdiens (19)

	Saprot	Saprot un lieto
Ar labu nakti!	☐	☐
Atā!/Uz redzēšanos!	☐	☐
brokastis	☐	☐
diendusa	☐	☐
drīkst	☐	☐
Gribu!	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
jā	☐	☐
Kuš! Klusu!	☐	☐
Labdien!	☐	☐
Labrīt!	☐	☐
Labvakar!	☐	☐
Lūdzu!	☐	☐
nē	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
nedrīkst	☐	☐
negribu	☐	☐
Paldies!	☐	☐
pusdienas	☐	☐
Sveiki!/Čau!	☐	☐
vakariņas	☐	☐

13. Darbības vārdi (55)

	Saprot	Saprot un lieto
aizvērt	☐	☐
apskaut/apkampt	☐	☐
apstāties	☐	☐
atvērt	☐	☐
barot	☐	☐
beigt	☐	☐
braukt	☐	☐
bučot/skūpstīt	☐	☐
dabūt	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
kost	☐	☐
krist	☐	☐
lasīt	☐	☐
lauzt	☐	☐
lēkt	☐	☐
mazgāt	☐	☐
mazgāties	☐	☐
meklēt	☐	☐
mest	☐	☐
nest	☐	☐

	Saprot	Saprot un lieto
sāpēt	☐	☐
sacīt/teikt	☐	☐
sasisties	☐	☐
sist	☐	☐
skatīties	☐	☐
skart/pieskarties	☐	☐
skriet	☐	☐
slēpties	☐	☐

dejot	☐	☐
dot	☐	☐
dzert	☐	☐
dziedāt	☐	☐
dzirdēt	☐	☐
ēst	☐	☐
grūst	☐	☐
gulēt	☐	☐
ģērbties	☐	☐
iet	☐	☐

nolikt	☐	☐
ņemt	☐	☐
palīdzēt	☐	☐
parādīt	☐	☐
peldēt	☐	☐
pūst (balonu)	☐	☐
rakstīt	☐	☐
raudāt	☐	☐
redzēt	☐	☐
runāt	☐	☐

spēlēties/ rotaļāties	☐	☐
smaidīt	☐	☐
steigties	☐	☐
šļakstināt	☐	☐
šūpoties	☐	☐
tīrīt	☐	☐
vilkēt	☐	☐
zīmēt	☐	☐

14. Laiks (8)

Vārdi	Saprot	Saprot un lieto
diena	☐	☐
nakts	☐	☐
rīt	☐	☐

Vārdi	Saprot	Saprot un lieto
rīts	☐	☐
šodien	☐	☐
tagad	☐	☐

Vārdi	Saprot	Saprot un lieto
vakars	☐	☐
vēlāk	☐	☐

15. Īpašību, pazīmju nosaukumi (37)

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
ātrs/ātri	☐	☐
auksts/auksti	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
karsts/ karsti	☐	☐
kluss/ klušu	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
mazs	☐	☐
meln	☐	☐

garšīgs/ņammīgs	☐	☐
grūti	☐	☐
jauks/ jauki	☐	☐
Vārds	Saprot	Saprot un lieto
nobijies	☐	☐
noguris	☐	☐
patīkams	☐	☐
pilns	☐	☐
salauzts, salūzis	☐	☐
salds	☐	☐
sarkans	☐	☐

labs/labi	☐	☐
laimīgs	☐	☐
liels	☐	☐
Vārds	Saprot	Saprot un lieto
sauss	☐	☐
skaists/skaisti	☐	☐
skaļš/skaļi	☐	☐
slapjš	☐	☐
slikts /slikti	☐	☐
slims	☐	☐
smags/smagi	☐	☐

mīksts	☐	☐
mīļš/ mīļi	☐	☐
netīrs	☐	☐
Vārds	Saprot	Saprot un lieto
tīrs	☐	☐
tukšs	☐	☐
tumšs	☐	☐
uzmanīgs /uzmanīgi	☐	☐
vecs	☐	☐
zils	☐	☐

16. Vietniekvārdi (11)

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
cits/cita	☐	☐
es	☐	☐
man	☐	☐
mans/mana	☐	☐
pats/pati	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
šis/ šī	☐	☐
tas/ tā	☐	☐
tavs/tava	☐	☐
tev	☐	☐
tu	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
savs/sava	☐	☐
viņš/viņa/viņi/viņas	☐	☐
viss/visi/visas	☐	☐

17. Jautājumi (7)

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
cik?	☐	☐
kā?	☐	☐
kad?	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
kāpēc?	☐	☐
kas?	☐	☐
ko? (tu redzi)	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
kur?	☐	☐

18. Atrašanās vieta (11)

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
ārā	☐	☐
atpakaļ	☐	☐
augšā, augšup	☐	☐
iekšā, iekšpusē	☐	☐
lejā, lejup	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
pāri	☐	☐
priekšā	☐	☐
prom	☐	☐
te, šeit	☐	☐
uz	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
virš, virsū	☐	☐
zem	☐	☐

19. Daudzuma izteikšana (8)

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
daudz	☐	☐
drusku/drusciņ	☐	☐
maz	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
mazliet	☐	☐
nekā nav	☐	☐
visi/visas	☐	☐

Vārds	Saprot	Saprot un lieto
vairāk	☐	☐
vēl	☐	☐

2. PIELIKUMS Vecāku aptaujas rezultāti

Bērna vārds	Vārdu grupas Nr. (atbilstu skaits)																			Kopā
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	
1.Keita 2.g.9 mēn.	9	30	6	8	32	17	20	22	32	23	16	19	54	0	29	9	6	8	6	346
2.Daniels 2.g.11 mēn.	3	9	9	8	20	8	11	8	17	13	7	18	31	0	17	6	0	2	1	188
3.Sofija 2.g.4 mēn.	7	2	2	2	5	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25
4.Amanda 2.g.5 mēn.	9	9	5	5	13	8	7	4	2	4	6	11	5	0	6	2	0	0	3	99
5.Linda 2.g.3 mēn.	14	33	10	8	34	17	20	20	29	20	15	15	43	2	26	7	4	7	4	328
6.Emīls 2.g.3 mēn.	14	34	8	6	30	15	18	14	17	15	14	11	22	1	23	5	0	5	4	256
7.Armands 2.g.6 mēn.	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
8.Megija 2.g.4 mēn.	14	15	8	7	32	17	18	19	25	16	13	16	37	5	24	9	3	3	4	285
9.Nīks 2.g.7 mēn.	11	10	7	7	23	16	18	20	30	22	15	14	55	8	28	11	7	11	6	319
10.Ēdgars 2.gadi	11	6	4	7	21	12	13	12	13	10	9	11	16	0	15	4	2	4	4	174
11.Krista 3.g.1 mēn.	14	28	9	8	34	20	21	24	34	27	17	19	54	8	34	9	7	8	6	381
Kopā pa vārdu grupu	108	178	69	66	244	137	146	143	199	150	112	134	317	24	202	62	29	48	38	
Vidējais punktu skaits uzdevumā	10	16	6	6	22	12	13	13	18	14	10	12	29	2	18	6	3	4	3	

Temats- Laiks

Tematā iekļauti sekojoši vārdi- rīts, diena, šodien, tagad, vakarā, naktī, rīt un vēlāk.

Rotaļas nosaukums- “ Diennakts daļas”

Nepieciešamie resursi- attēli ar diennakts daļām, no papīra izgriezta “saule” un “mēness”.

16. attēls Attēli ar diennakts daļām

Sasniedzamais rezultāts:

1. Bērns nosauc attēlā redzamus pazīstamus objektus, dzīvas būtnes
2. Prot atbildēt uz jautājumiem par diennakts daļām

Rotaļas gaita- Sarunā noskaidrojām, kas redzams attēlos , un kurā diennakts daļā ir šis notikums.

Bērns sagrupē attēlus ar notikumiem- pie “saulītes” saliek notikumus, kas notiek no rīta vai dienā un pie “mēness” - notikumus, kas notiek naktī vai vakarā.

Skolotājas uzdotie jautājumi:

1. Ko Tu dari no rīta? Kad tu nāc uz bērnudārzu?
2. Ko bērni dara pa dienu? Kad bērni spēlējas?
3. Ko Tu šodien darīji?
4. Ko mēs tagad darām?
5. Ko bērni dara vakarā?
6. Ko bērni dara naktī?
7. Vai Tu rīt nāksi uz bērnudārzu?
8. Ko Tu vēlāk darīsi?

Temats-Atrašanās vieta

Tematā iekļauti šādi vārdi- ārā, atpakaļ, iekšā, augšā, lejā, pāri, priekšā, zem, uz, virs, šeit, prom.

Rotaļas nosaukums- “Kur atrodas kaķītis?”

Nepieciešamie resursi - rotaļlieta- kaķis.

17.attēls Rotaļlieta- kaķis

Sasniedzamais rezultāts:

1. Bērns runā lieto prievārdus atbilstīgi situācijai
2. Bērns prot precīzi atbildēt uz jautājumiem par rotaļlietas atrašanās vietu

Roatļas gaita- Bērnam iedod rotaļlietu, izsaka norādes, kur novietot rotaļlietu. Uzdod jautājumus.

Skolotāja uzdotie jautājumi/ norādes

1. Kur bērnu dārzā atrodas smilšukaste ? Ārā
2. Paņem kaķi no galda un noliec atpakaļ plauktā. *Kur Tu noliki kaķi?*
3. Ieliec kaķi iekšā kastē. *Kur tu ieliki kaķi?*
4. Pacel kaķi augšā, un lejā. *Kur tu pacēli kaķi? Kur tu nolaidi kaķi?*
5. Ar kaķi rokās pārlec pāri aukliņai. *Kam Tu leci pāri?*
6. Apsēdies pie galda, un noliec sev priekšā kaķi. *Kur tu noliki kaķi?*
7. Noliec kaķi zem galda. . *Kur Tu noliki kaķi?*
8. Noliec kaķi uz galda. *Kur kaķis šobrīd atrodas?*
9. Noliec kaķi plauktā virs lelles. *Kur tu noliki kaķi?*
10. Noliec kaķi lūdzu šeit uz galda. *Kur tu noliki kaķi?*
11. Aiznes lūdzu prom šo kaķi uz vietu, uz kuru tu vēlies.

Temats- Daudzuma izteikšana

Tematā iekļauti šādi vārdi- daudz, drusku/drusciņ, maz, mazliet, nekā nav, visi/visas, vairāk un vēl.

Rotaļas nosaukums-“Maisiņi un krāsainie rīsi”

Nepieciešamie resursi - auduma maisiņi, lentītes, krāsainie rīsi, kausiņš/karote

18.attēls Auduma maisiņi ar krāsainiem rīsiem

Sasniedzmais rezultāts:

1. Bērns runā lieto daudzuma apzīmējumus (daudz, drusku/drusciņ, maz, mazliet, nekā nav, visi/visas, vairāk, vē) un veic atbilstošas darbības.
2. Izprot vārda nozīmi par daudzumiem, praktiski darbojoties.

Rotaļas gaita: Skolotāja aicina bērnu apskatīt un pataustīt maisiņus, kā arī ar taustes palīdzību uzminēt tā saturu. Ir trīs maisiņi. Pirmajā maisiņā iebērts daudz rīsu (maisīņš pilns). Otrajā maisiņā iebērts maz rīsu. Trešais maisiņš ir tukšs, nekā nav iekšā. Skolotāja jautā: “Kurā maisiņā ir vairāk rīsu?” Skolotāja aicina iebērt drusku/drusciņ rīsus maisiņā, kurā ir maz rīsu. Uzdod jautājumu, nu, vai maisiņš tagad ir pilns? Tad pieberam mazliet vēl rīsus tajā pašā maisiņā. Skolotāja aicina apskatīt visus trīs maisiņus, un jautā: “Vai visi maisiņi tagad ir pilni ar rīsiem?” Pēc atlikušo rīsu sabēršanas Tad ieber visus atlikušos rīsus trešajā maisiņā.

Temats-Dzīvnieki

Tematā iekļauti sekojoši vārdi- aita, bite, bruņurupucis, cālis, cūka, čūska, ezis, gailis, govys, kaķis, kukainis, lācis, lapsa, lauva, mārīte, muša, pele, pērtiķis, pīle, pingvīns, pūce, putns, skudra, suns, taurenis, tīģeris, varde, vāvere, vilks, vista, zaķis, zilonis, zirgs, zirneklis, zivs, zoss un žirafe.

Rotaļas nosaukums- „Vārdu krājuma paplašināšana ar kartiņu un rotaļlietu dzīvnieku materiālu”

Autore: Linda Zvaigzne

Nepieciešamie resursi – attēli ar dzīvnieku attēliem, dažādas dzīvnieku rotaļlietas.

15. attēls Kartītes ar dzīvnieku attēliem un dzīvnieku rotaļlietas

Sasniedzamais rezultāts:

1. Bērns runā lieto dzīvo būtņu nosaukumus
2. Pauž attieksmi pret uztverto vizuālo informāciju
3. Bērns piedalās pieaugušā organizētā rotaļu darbībā

Rotaļas gaita- Aicinu bērnu uz katra attēla, kur attēlots dzīvnieks, uzlikt atbilstošo dzīvnieka rotaļlietu un pateikt tā nosaukumu. Kad dzīvnieki uz kartītēm sakārtoti, piedāvāju ar šīm pašām dzīvnieku rotaļlietām, kopā ar bērnu, izspēlēt improvizētu teātri.

GALVOJUMS

Es, _____

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsaucēs.

Darba autors

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: _____

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs izstrādāts
(atbilstoši pasvītrot)

LU _____
(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____
(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs _____
(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20__ .gada _____ sēdē, protokola Nr. _____

vērtējums _____
(vērtējums) (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma komisijas
priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)